

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Veřejná diplomacie ČR vůči Německu

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Agáta Duřtová

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla a vyznačila všechny zdroje a prameny, z kterých jsem čerpala.

V Praze dne.....

.....

podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Zdeňku Veselému, CSc. za odborný dohled, trpělivost, pomoc, ochotný přístup a poskytnutí cenných připomínek a rad při zpracovávání mé diplomové práce.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou veřejné diplomacie na úrovni bilaterálních vztahů mezi Českou republikou a Německem. Definiuje význam veřejné diplomacie, představuje základní koncepci jak české, tak německé veřejné diplomacie se zaměřením na diplomacii kulturní. Na historickém exkurzu přibližuje čtenáři přínos a vliv obou států na veřejnost státu druhého a na příkladu Českého centra v Mnichově ukazuje praxi české kulturní diplomacie jako významného nástroje diplomacie veřejné a její podoby obrazu ČR prezentovaného v Německu.

Klíčová slova:

Veřejná diplomacie, kulturní diplomacie, česko-německé vztahy, České centrum Mnichov, prezentace, propagace, agitace.

Abstract

The thesis deals with the issue of public diplomacy at the level of bilateral relations between the Czech Republic and Germany. The thesis defines the importance of public diplomacy; it introduces a fundamental concept of both Czech and German public diplomacy with a focus on cultural diplomacy. Historical part outlines the contribution and influence of both countries to the public of the other, and the example of the Czech Centre in Munich shows the Czech practice of cultural diplomacy as an important tool of public diplomacy and the form of the image presented by the Czech Republic in Germany.

Key words:

Public diplomacy, cultural diplomacy, Czech-German relations, Czech Centre in Munich, presentation, propagation, canvass.

Obsah

Úvod.....	7
1. Terminologie a koncepce veřejné diplomacie	9
1.1. Diplomacie obecně a její druhy	9
1.2. Veřejná diplomacie.....	10
1.2.1 Vývoj veřejné diplomacie	10
1.2.2 Výklad, definice a charakter veřejné diplomacie	12
1.3. Kulturní diplomacie	17
1.4. Veřejná diplomacie se zaměřením na kulturní diplomacii v ČR	20
1.4.1 Struktura veřejné diplomacie v České republice.....	21
1.5. Veřejná diplomacie se zaměřením na kulturní diplomacii v SRN	25
1.5.1 Vývoj veřejné diplomacie v Německu	25
1.5.2 Struktura veřejné a kulturní diplomacie v SRN	27
2. Historie a vývoj veřejné a kulturní diplomacie mezi českým a německým státem a jejich vzájemný vliv.....	31
2.1. Rovina I. – Od příchodu Slovanů po rok 1526.....	32
2.2. Rovina II. – Od nástupu Habsburků přes sjednocení Německa po vznik Československa	36
2.3. Rovina III. – Období 1. a 2. republiky	40
2.4. Rovina IV. - Od protektorátu ke dvěma Německům	42
2.5. Rovina V. – Od vzniku SRN po znovusjednocení Německa	42
2.6. Rovina VI. – Znovusjednocení Německa a období ČSFR	44
2.7. Rovina VII. – Od roku 1993 do současnosti.....	45
3. Veřejná diplomacie ČR v Německu na příkladu ČC Mnichov	47
Seznam použitých zkratk	61
Seznam obrázků a tabulek	62
Přílohy	63
Příloha č. 1: Organizační struktura MZV ČR k 16. 3. 2015.....	63
Příloha č. 2: Úkoly a charakteristika Odboru veřejné diplomacie	64
Příloha č. 3: Organizační struktura Českých center k 15. 2. 2014	65
Příloha č. 4: Seznam Českých center – stav ke dni 31. 3. 2015	66
Příloha č. 5: Rozhovor s Ondřejem Černým, ředitel ČC Mnichov, 9. 4. 2015	67
Seznam použitých zdrojů	68

„V naší zemi je celá řada jedinečných osobností, děl a zajímavostí, jež zasluhují pozornost. Nemůžeme však spoléhat na to, že se vždy objeví nějakí nadšenci a ukáží světu všechny pozoruhodnosti naší země. Chceme-li, aby je svět objevil, musíme mu je ukázat sami.“¹

¹ Citát převzatý z: MZV ČR. Odbor zahraniční prezentace. 2008.
[http://www.mzv.cz/file/817712/BUBLINYmanual CR verze 1 2 06 2008.pdf](http://www.mzv.cz/file/817712/BUBLINYmanual_CR_verze_1_2_06_2008.pdf).

Úvod

Termín veřejná diplomacie se v české zahraniční politice objevuje v posledních několika dekádách a je to pojem, který mnoho lidí zaměňuje s jinými termíny, u něž je stále prostor pro přesné uchopení samotné definice. Tato diplomová práce ve své první kapitole představuje veřejnou diplomacii, zasazuje jí do kontextu diplomacie jako takové, vymezuje její místo a ukazuje stále důležitější a rostoucí význam tohoto typu diplomacie v posledních letech. Velká pozornost je v rámci veřejné diplomacie věnována diplomacii kulturní, která je zde brána jako důležitá součást pozitivní prezentace obrazu České republiky v zahraničí a to především u našeho západního souseda Německa a chápána jako významná a neoddělitelná součást diplomacie veřejné.

Hlavním cílem práce je čtenáři ukázat a představit význam veřejné, respektive kulturní diplomacie. A na příkladě našeho a německého státu analyzovat, jak tento typ diplomacie funguje, jaké jsou jeho hlavní pilíře, nástroje a metody. Na historickém exkurzu zároveň budou představeny hlavní historické milníky, kterými se tyto státy navzájem v kulturní oblasti ovlivnily, a v čem naopak byly přínosem.

V první polovině první kapitoly se stěžejní literaturou staly publikace od Jany Peterkové, která se problematikou veřejné diplomacie zabývá velmi podrobně a také publikace od profesora Zdeňka Veselého. Zároveň jako zdroj inspirace posloužily zkušenosti shrnuté v knize od Elišky Tomalové.

Druhá část první kapitoly je zaměřena na veřejnou diplomacii České republiky a Německa. Je zde charakterizována veřejná diplomacie a vývoj v obou zemích a představeny hlavní institucionální pilíře nejen státního charakteru. Přínosem je hlavně část o německé veřejné diplomacii, která je v české literatuře téměř nedohledatelná a má tak čtenáři analyzovat a představit strukturu a fungování aparátu v této oblasti. Hlavní informace pro tuto část poskytly především výroční zprávy a zpráva o zahraniční politice obou zemí a také jejich webové stránky, kde jsou představeny hlavní úkoly zahraniční a zahraničně kulturní politiky, struktura a institucionální rozdělení a také koncepce a paperbacky nesoucí významné údaje o cílech a představách prezentace obou států.

Druhá kapitola této práce je jakýmsi historickým exkurzem do společného vývoje a dějin českého a německého státu, kde je ukázáno a upozorněno na některé významné události společné historie v oblasti veřejné diplomacie. Přestože v počáteční etapě se

nejednalo o veřejnou diplomacii, jak je známa a prezentována dnes, lze nalézt momenty, které je možné považovat za první projevy veřejné diplomacie, respektive propagace ve vzájemné historii. Tyto projevy byly někdy činěny nevědomky a nedobrovolně, jindy byly jasně cílené a nesly určité poselství. Úkolem této části je čtenáři ukázat význam veřejné diplomacie v praktickém životě na příkladu vzájemné historické propojenosti obou zemí. I pro tuto část jako vhodné zdroje posloužila díla a odborné znalosti pana profesora Veselého. Využit byl i široký historický přehled shrnutý v encyklopedii od Jaroslava Pánka a mnoho dalších publikací týkajících se česko-německých vztahů a společné historie.

Poslední kapitola je zaměřena na mé osobní zkušenosti s prezentací a vytvářením pozitivního obrazu naší země v Německu na příkladu Českého centra v Mnichově, kde jsem měla možnost poznat, jak tato instituce a aktivní nástroj veřejné, respektive kulturní diplomacie funguje. Právě na základě svých vlastních dojmů a zjištění je jedním z cílů této práce představit České centrum jako součást veřejné diplomacie a vysvětlit jeho fungování a program čtenáři. Hlavními výchozími zdroji vedle vlastní zkušenosti se staly výroční zprávy, které každoročně vydává Ústředí Českých center, dále webové stránky Českého centra Mnichov a také pohled, názory a zkušenosti samotných pracovníků ČC Mnichov, které jsem měla možnost během své stáže poznat.

Tato práce má ve své podstatě sloužit jako ucelený pohled na česko-německou veřejnou a kulturní diplomacii, kterou se doposud autoři zabývali pouze okrajově, a to představením a metodou vzájemné komparace obou států a ukázkou veřejné diplomacie v praxi na příkladu Českého centra Mnichov a jeho fungování a prezentaci v teritoriu.

1. Terminologie a koncepce veřejné diplomacie

1.1. Diplomacie obecně a její druhy

Pojem diplomacie je starý téměř tak jako lidstvo samo. Při hlubším pátrání se s ním můžeme setkat již v samém starověku. Tehdy se používalo jako označení pro soubor různých smluv, privilegií a jiných důležitých dokumentů.

Již od 18. století se samotný pojem diplomacie používá v jeho současném slova smyslu, tj. „vedení mezinárodních záležitostí vyjednáváním“². Od svého počátku je diplomacie spjata s mezinárodními vztahy a jejich vzájemnými interakcemi v mezinárodním systému, který se během dějin vyvíjel. Obvykle je diplomacie používána a brána v současné moderní době jako nejučinnější nástroj zahraniční politiky, kterému je připisováno několik základních funkcí:

- usnadňování komunikace mezi politickými představiteli států a dalších aktérů světové politiky,
- vyjednávání smluv,
- shromažďování informací o zahraničí,
- minimalizace konfliktů,
- symbolická funkce.³

Diplomacie prošla během dějin proměnou, stala se předmětem zkoumání a získala mnoho dimenzí a podob. Existuje řada kritérií, jak můžeme diplomacii klasifikovat. Obecně lze vymezit diplomacii podle:

- počtu zúčastněných stran,
- oblasti a předmětu zaměření,
- úrovně jednání zúčastněných stran,
- používaných metod a prostředků.⁴

Ve 20. století získávala diplomacie nový rozměr a zároveň se vyvinula řada nových druhů diplomacie. Především z hlediska oblasti předmětu zaměření se setkáváme s mnoha

² VESELÝ Z., *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. 2011, str. 10.

³ Rozdělení převzato z: DRULÁKOVÁ R., DRULÁK P., *Tvorba a analýza zahraniční politiky: (teorie - praxe - dějiny)*. 2011, str. 33.

⁴ Rozdělení převzato z: VESELÝ Z., *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. 2011, str. 20.

druhy diplomacie – s diplomacií ekonomickou, vojenskou, parlamentní, bezpečnostní, summitovou, krizovou, tajnou, nátlakovou, veřejnou atd.

1.2. Veřejná diplomacie

1.2.1 Vývoj veřejné diplomacie

S označením veřejná diplomacie se poprvé setkáváme až ve 20. století, avšak její projevy jsou hluboce zakořeněné v našich dějinách a objevují se v kontextu snah o to, jak nejlépe představit svůj stát za hranicemi svého území. Toto snažení nalezneme již ve starověkém Římu, v době byzantské říše, Svaté říše římské, v období italské renesance a jejího rozkvětu diplomacie.

Nové dimenze se dostává veřejné diplomacii s vynálezem knihtisku a možnosti rychlejšího šíření informací ve větším množství a tak zprostředkováním důležitých zpráv širším masám obyvatelstva. V tomto období se začíná projevovat význam moci veřejného mínění i vrstev, které nemají výsostné postavení, kterému se těšila šlechta a jiní. Jana Peterková ve své knize připomíná jako příklad chápání veřejné diplomacie i osobu kardinála Richelieua a jeho komunikaci s veřejností mimo vlastní stát, které využíval ke sledování vlastních státních zájmů. Zároveň upozorňuje, že mezi veřejnou diplomacií a propagandou dřívějších etap dějin byla tenká hrana, která se občas velmi těžko identifikuje. A spíše než za veřejnou diplomacii bychom počínání významných historických osobností a politiků označili jako propagandu.

Propagandistický charakter měl i otevřený dopis císaře Jindřicha IV. z 11. století, kde otevřeně vyzývá v rámci boje o investituru k abdikaci papeže Řehoře VII. O pár století později je roku 1622 založena papežskou kurií instituce *Sdružení pro šíření víry*, opět s výrazným rysem propagandy. Je vidět, že veřejná diplomacie v historii měla velmi blízko k propagandě, a v některých případech s ní byla dokonce shodná a za ní zaměňována. Z historických příkladů ještě vzpomeňme Napoleona, který roku 1802 založil noviny *The Argus*, pomocí nichž vedl s přispěním anglického emigranta tiskovou kampaň (boj) proti Velké Británii. Tisk byl v 18. a 19. století chápán jako silný nástroj k ovlivňování veřejnosti a mas. Využívala jej řada panovníků a dalších vysoce postavených občanů k propagandě či cílenému ovlivňování veřejnosti. Za zmínku v této souvislosti stojí například pruský král Fridrich Veliký, bavorský kurfiřt Karel Albrecht nebo Otto von

Bismarck a jeho *Emžská depeše*, kterou upravil a díky jejímu přispění došlo k rozpoutání války a následně ke sjednocení Německa.

K posunu v chápání a rozvoji veřejné diplomacie docházelo jednak s nástupem nových informačních možností a technologií, kdy se informace dostávaly i k příslušníkům nižších vrstev, tak i jednak v souvislosti s rozvojem demokratických principů ve společnosti. Kdy i širší veřejnosti bylo umožněno se zapojit do zahraničních záležitostí státu. Tato událost byla pro další vývoj mezinárodních vztahů velmi významná. Potvrdila to i první a posléze i druhá světová válka, jak důležitou roli hraje veřejné mínění, a že získání si obyvatelstva na svou stranu může být zásadním určujícím faktorem v dějinách, který nemusí vždy mít kladný efekt.

Po překonání dvou světových konfliktů 20. století přichází období studené války, které veřejnou diplomacii formuje v duchu Východ – Západ a s důrazem na rozdělení režimů – socialismus a kolektivní spolupráce versus demokratické hodnoty. Právě v tomto období se státy snažily prezentovat vůči ostatním v tom nejlepším světle, a soutěžily o to, které hodnoty jsou ty správné a pro společnost užitečné. Dokonalým příkladem je prezentace SSSR své ideologie, kultury a hodnot ve svých satelitech. Obraz dělnické společnosti, kolektivní spolupráce a mnoho dalšího, vedoucího k prosperitě všech, nejen státu.

Jako první, kdo termín *veřejná diplomacie* použil v jeho moderním pojetí, je americký diplomat Edmund Guillion. Stalo se tak roku 1965 při příležitosti založení centra pro studium veřejné diplomacie.

Asi posledním významným mezníkem, který posunul chápání a význam veřejné diplomacie a ukázal její důležitost, se staly teroristické útoky na Světové obchodní centrum v USA 11. září 2001. Kdy se jako jedním z možných důvodů této tragické události zmiňovalo podcenění veřejné diplomacie a komunikace Spojených států amerických vůči muslimskému světu. Ta se pak stala tématem amerických politiků, kteří jí věnovali řadu diskuzí v rámci rozboru klíčových témat americké zahraniční politiky. Zároveň se tato diskuze a zamyšlení projevila v motivaci pro mnoho jiných zemí, které zvážily význam veřejné diplomacie, skrze niž lze u široké veřejnosti i za hranicemi své země budovat o daném státu určitou představu a na mezinárodní scéně díky tomu zaujmout žádoucí postavení, které ovšem někdy může mít i negativní dopad.

1.2.2 Výklad, definice a charakter veřejné diplomacie

Pro vymezení pojmu „veřejná diplomacie“ můžeme využít několik rovin a základních významů tohoto termínu. Jak Peterková, tak i profesor Veselý ve svých dílech uvádějí veřejnou diplomacii:

1. Jako protiklad k tajné diplomacii, která se hojně používala řadu století. Jedním z průkopníků, kteří odmítali jednání za zavřenými dveřmi a tajné dohody, se stal americký prezident W. Wilson, kde ve svých 14 bodech představených americkému kongresu zdůrazňoval potřebu tzv. otevřené diplomacie.
2. Ve smyslu veřejných záležitostí (tzv. public affairs), kdy je veřejná diplomacie chápána jako prostředek pro informování domácího obyvatelstva o diplomatických aktivitách státního aparátu. Přičemž to může mít dvojí význam. Jednak to, že stát informuje své obyvatele o svých zahraničních aktivitách, může vést k posílení důvěry domácí vlády a získání si podpory u voličů. Jednak to propůjčuje veřejnosti možnost kontrolovat počínání vlády.
3. Jako nástroj pro prosazování cílů zahraniční politiky v zahraničí. Kdy toto pojetí je velmi často bráno jako elegantní označení pro propagandu.
4. Jako proces komunikace se zahraničním publikem, kdy pomocí různých nástrojů je oslovována zahraniční veřejnost domácím státem, který se touto cestou snaží za hranicemi svého území zvyšovat povědomí a pozitivní představy o své kultuře, o cílech zahraniční politiky či o národních institucích.⁵

Existuje nepřeberné množství možností, jak definovat veřejnou diplomacii. Pro potřeby této diplomové práce bude veřejná diplomacie chápána jako:

„(...) činnost zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“⁶

Radomír Jungbauer říká, že díky globalizaci došlo „v posledních dvou dekadách k nebývalému růstu významu veřejné diplomacie, jakožto nástroje prosazování zahraničně-

⁵ Rozdělení převzato z: PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 11. A z: VESELÝ Z., *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. 2011, str. 28.

⁶ PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 13.

politických zájmů. Lze ji definovat jako cílenou prezentaci státu prostřednictvím informování a ovlivňování nejenom elit, nýbrž i široké veřejnosti v zahraničí. Vychází z předpokladu, že veřejné mínění může mít značný vliv na vládní politiku. Tato oblast diplomacie jde tedy nad její obvyklý tradiční rámec a věnuje se rozvíjení pozitivního obrazu dané země mezi obyvatelstvem v zahraničí, pro což bylo v minulosti používáno nepříliš libozvučné označení - propaganda. Svými metodami, prostředky a cíli se často prolíná s ekonomickou a kulturní diplomacií.⁷

Obecně veřejná diplomacie slouží jako nástroj zahraniční politiky k vytváření u zahraničního publika žádoucího obrazu země, a cílí na to, aby tento obraz a představy, které si zahraniční veřejnost vytvoří, byly přijaty pozitivně, případně se zpětnou vazbou.

Ve srovnání s tradiční diplomacií se veřejná diplomacie liší svým záběrem. Veřejná diplomacie se dotýká mnohem většího okruhu lidí i zájmů na obou stranách, které se nacházejí nad rámcem vládní agendy. Veřejná diplomacie může být zrádná v tom případě, kdy stát a jeho zástupci vytvářející její agendu, která ovšem má nějaký (ať pozitivní či negativní) dopad za hranicemi, a na základě tohoto dopadu je potřeba uzpůsobit další činnost celého aparátu. Proto je důležité neustále koordinovat celý proces „propagace“ a dívat se zpětně na své výsledky, na jejichž odkazu je potřeba dále stavět.

Velmi často se ve spojení s veřejnou diplomacií můžeme setkat s označením propaganda, zahraničně-kulturní vztahy a branding. Definujme tyto pojmy ve srovnání s veřejnou diplomacií.

Propaganda je brána jako jednosměrná cesta, jak pomocí mého názoru a toho, co sdělují posluchači, se snažím úmyslně z cílové osoby získat žádoucí odpověď. Na rozdíl od toho veřejná diplomacie je způsob, jak já se prezentuji a přesvědčuji cílové osoby pomocí sdělovaných informací s tím rozdílem, že následně dojde k naslouchání, jak byly tyto informace cílovou osobou přijaty. Hlavní rozdíl tak leží ve způsobu komunikace a chápání obou pojmů. Neboť propaganda v sobě stále nese lehce negativní podtext, zapříčiněný nejspíše událostmi spjatými s nacismem a jejich pojetím tohoto termínu.

Druhým zmíněným pojmem stavěným do světla veřejné diplomacie jsou **zahraničně-kulturní vztahy**. Kultura vstupuje do role diplomacie až v 19. století v souvislosti s procesem kolonizace, kdy velmoci využívaly k dosažení svých cílů v kolonizovaných

⁷ JUNGBAUER R. *Druhy soudobé diplomacie*. 2011.

oblastech právě kulturních a náboženských hodnot. Právě zde se setkáváme s pojmem **kulturní diplomacie**, která se pevně etabluje v zahraniční politice států až s koncem druhé světové války, a který bude více objasněn v průběhu této práce. A právě kultura je hlavním východiskem a jedním z nejúčinnějších způsobů prezentace domácího státu v zahraničí, kde se na rozmanitosti a bohatosti kulturního dědictví národa dá vystavět identita v pozitivním slova smyslu. Zahraničně-kulturní vztahy můžeme rozdělit do dvou rovin – tradiční diplomacie a veřejné diplomacie. V tradičním pojetí se má na mysli veškerá jednání, dohody, dvoustranné i vícestranné smlouvy, a jiné výsledky diplomacie související s oblastí kultury. V rovině veřejné diplomacie se přesná hranice velmi špatně identifikuje, neboť „kulturní diplomacie je i v podobě veřejné diplomacie považována za součást zahraniční kulturní politiky a v jejím rámci za součást zahraniční politiky jako celku.“⁸

Dalším z pojmů souvisejících s veřejnou diplomacií je **branding**. Je to pojem převzatý z marketingu, kdy hlavním cílem je vytvoření značky či loga, které samo v sobě nese jisté povědomí u spotřebitele a tím, že je nějaký produkt označen tímto logem, může být samo o sobě zárukou kvality a spokojenosti. Podobně jako nadnárodní korporace využívá branding i stát, konkrétně zastoupen ministerstvem zahraniční, jehož prostřednictvím se snaží prezentovat pověst a postavení svého státu v zahraničí. Existují dvě možná pojetí branding u ve vztahu k veřejné diplomacii. První tvrdí, že branding je zcela odlišný, mnohem širší a nemá toho příliš společného s diplomacií. Zatímco druhý přístup vidí jak veřejnou diplomacii, tak branding jako chytře se doplňující, kdy v době globalizace a vzájemného splývání a propojování je možné stavět na národní identitě. Hlavní rozdíl tvoří jejich prioritní cíl. „Branding je zaměřen především na tvorbu identity a její následnou prezentaci, zatímco veřejná diplomacie považuje za svůj cíl podporu a zdůraznění hladce fungujících mezinárodních vztahů.“⁹

⁸ PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 21.

⁹ PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 19.

Obrázek 1-Vítězný návrh soutěže na logo ČR - barevná varianta¹⁰

Stejně jako u stanovení cílů zahraniční politiky si i veřejná diplomacie musí stanovit své priority, úkoly, cíle a strategii. Jak uvádí Jana Peterková ve své knize, každá strategie veřejné diplomacie by měla obsahovat:

- seznam prioritních států,
- jedno či dvě jasná strategická sdělení,
- cílové publikum,
- rámec pro vysvětlení rolí různých organizací,
- strategii pro spolupráci s ostatními mimo vládní struktury.¹¹

Důležité je ještě před samotnou analýzou postupu a způsobu prezentace, co, jakým způsobem, kdy a proč se bude prezentovat zahraniční veřejnosti, aby si samotná vláda prezentujícího státu jasně stanovila představu, jak by se měl daný stát na mezinárodní scéně prezentovat a jaké hodnoty jsou ty, které by si zahraniční publikum z celého „procesu snažení“ mělo uchovat v paměti. Na přípravě celé strategie participuje řada odborníků. Nejsou to jen členové vlády, kteří by měli vytvořit základní rámec a stanovit hlavní priority, ale i ministerstvo zahraničí jako celek. Velmi často jsou to zahraniční zastoupení domácího státu, která mají o cílové zemi daleko větší přehled, znají jeho kulturu, způsob myšlení, aktuální dění a mnoho dalšího, co by mohlo ovlivnit vnímání prezentace domácího státu. Jakmile je překonán a definován tento rámec, je potřeba celou strategii přizpůsobit konkrétní cílové zemi, případně regionu. Tento proces obsahuje často tyto kroky:

- analýza bilaterálních vztahů mezi státy a přesné zjištění pozice a pověsti našeho státu v dané zemi;
- stanovení cílů a tvorba základních sdělení: co a jak je možné veřejnosti sdělit;
- identifikace cílových skupin a jejich rozdělení pro jednotlivá sdělení;

¹⁰ Zdroj: MZV ČR. Odbor zahraniční prezentace. *Manuál vizuálního stylu pro prezentaci České republiky v zahraničí*. 2008. Logo se užívá pro prezentaci České republiky v zahraničí.

¹¹ Rozdělení převzato z: PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 23.

- identifikace příslušných nástrojů pro působení na cílové skupiny;
- možnosti a způsoby následného hodnocení.¹²

Zajímavým bodem se stává aplikace nástrojů, pomocí nichž se stát může v zahraničí prezentovat. Není to pouze reklama prostřednictvím médií, ale takovým nástrojem může být například návštěva vysokého státního představitele, která sebou velmi často nese zvýšenou publicitu a pozornost celé veřejnosti. Je proto nutné si jasně před tím stanovit priority a téma, v jehož duchu se celá akce ponese, neboť nevhodným faux pas může být velmi rychle narušeno mnohaleté snažení veřejné diplomacie. Dalším nástrojem jsou bezpochyby mise a jejich personál, neboť jejich vystupování a chování během pobytu jasně odráží povahu vysílajícího státu. Jako nástroj veřejné diplomacie může posloužit i známá osobnost přímo z cílové země, která projeví v médiích názor či zájem o prezentující stát.

V neposlední řadě je také důležité následné zhodnocení. Jako každá „mise“ by i veřejná diplomacie po uskutečnění své strategie měla vyhodnotit úspěšnost celého procesu. Porovnat původní záměr se skutečností, nakolik se povedlo naplnit cíle, vyhodnotit co konkrétně zahraniční veřejnost oslovilo, zjistit prostor pro další zlepšení, případně jaká komunikační cesta je zahraničím lépe přijímána. V neposlední řadě jsou rozhodující náklady a jejich poměr k úspěšnosti celé strategie.

Někdy se také v rámci veřejné diplomacie setkáváme s pojmem **agitate**. I zde, jako u propagandy, dochází k časté záměně a spojování těchto dvou pojmů na stejnou hladinu. Agitate má sice k veřejné diplomacii blízko, ovšem je chápána jako masové či individuální, veřejné, někdy i násilné, přesvědčování lidí pro určitý program, myšlenku, názor, cíl či konkrétní úkol. Často se setkáváme s označením **politická agitate**, která je spojována především s volebním obdobím a prezentací stran, které přesvědčují potenciální voliče a snaží se je získat pro právě svůj volební program.

S pojmem veřejná diplomacie se nám dále nabízí dva termíny – **kulturní diplomacie** a **sportovní diplomacie**. I zde záleží na úhlu pohledu a způsobu interpretace jednotlivých odborníků na problematiku. Obecně se má však za to, že jak kulturní, tak i sportovní diplomacie jsou významnou součástí diplomacie veřejné. Diplomacie sportovní je chápána jako specifický druh diplomacie kulturní, ale i diplomacie veřejné jako takové. Specifický druh je to bráno hlavně z hlediska, kdy sportovci reprezentují daný stát v zahraničí a díky

¹² Rozdělení převzato z: PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 25.

svým úspěchům budují dobré jméno ve světě. Z historie se ke sportovní diplomacii váže tzv. *pingpongová diplomacie*, kdy tento pojem vznikl v souvislosti s „oteplováním“ vztahů mezi USA a Čínou. Z historie až do současnosti se pak asi nejsledovanější událostí a nejlepší prezentací jednotlivých států před celým světem staly olympijské hry. Zároveň každoročně se pořádají různá mistrovství a po letech těchto sportovních „tradic“ a utkání získala řada států ve světě povědomí u veřejnosti jako sportovní velmoci v tom či jiném druhu sportu – například hokejem se proslavila Kanada, Rusko, USA, ale i čeští hokejisté „propagují“ dobré jméno České republiky po celém světě.

1.3. Kulturní diplomacie

Neodmyslitelnou součástí veřejné diplomacie je bezpochyby diplomacie kulturní. Přesto je však vztah kulturní diplomacie a veřejné diplomacie těžce definovatelný. Je kulturní diplomacie jednou z částí diplomacie veřejné, nebo je kulturní diplomacie to samé co diplomacie veřejná? Pro účely této práce bude kulturní diplomacie chápána jako nejvýznamnější složka diplomacie veřejné, která je nejčastěji využívána v prezentaci České republiky v zahraničí, a zároveň brána jako jedna z rovin „kulturní dimenze zahraniční politiky států“¹³.

V dnešní době, daleko více než kdy předtím, se kultura stala neodmyslitelnou složkou mezinárodních vztahů. Německý kancléř Willy Brandt ji přikládal takový význam, že ji bral jako „třetí pilíř zahraniční politiky“¹⁴. Kulturní identita státu má na dnešní mezinárodní scéně význam srovnatelný s ekonomickým či vojenským potenciálem. Proto se každý stát snaží v mezinárodním systému vytvořit co nejvládnější a nejpríznivější obraz, který by byl kladně přijat co největším počtem aktérů systému.

A jak chápat kulturu? Tento pojem lze použít pro označení téměř všeho. Proto je nutné definovat, jak bude slovo *kultura* rozuměno v této práci. *Kultura* bude brána jako soubor obsahující veškeré formy uměleckého projevu. Podle výkladu UNESCO chápe *kulturu* jako „soubor osobitých duchovních, materiálních, intelektuálních a emočních rysů, které charakterizují společnost nebo společenskou skupinu. Tento soubor nezahrnuje pouze

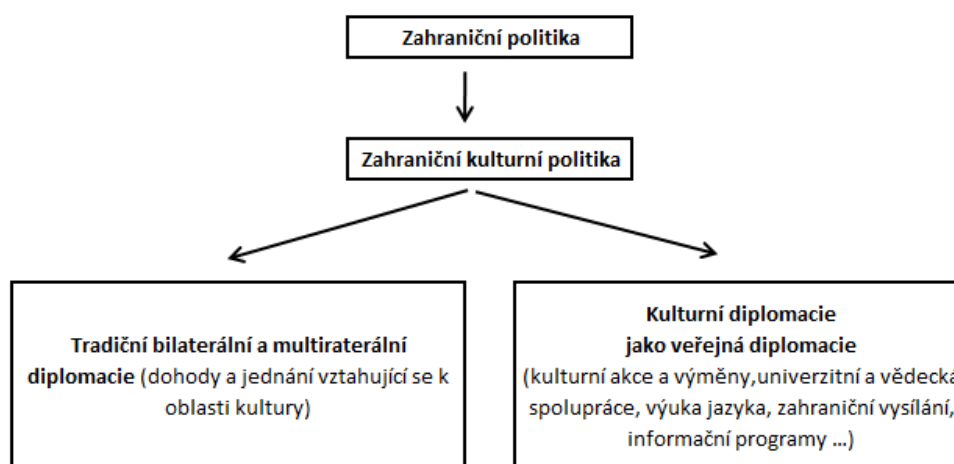
¹³ VESELÝ Z., *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. 2011, str. 31.

¹⁴ TOMALOVÁ E. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. 2008, str. 10.

umělecké vyjádření, ale také způsob života, základní práva lidského bytí, hodnoty systému a v neposlední řadě tradice a víru.“¹⁵

Eliška Tomalová představuje *kulturu* na rozdělení diplomacie tradiční a kulturní jako dvou dimenzí zahraniční kulturní politiky (viz obr.). Kdy kulturní diplomacie vytváří tzv. „kulturní model státu“ a tradiční diplomacie se pak pro tento model snaží určit pravidla, když se střetne více modelů v mezinárodním prostředí.

Obrázek 2 - Schéma zahraniční politiky a přehled diplomatických činností¹⁶

Hlavním úkolem kulturní diplomacie je zprostředkováním a podporou různých kulturních akcí, umožněním studentských či vědeckých výměnných pobytů, výukou jazyka a řadou mnoha jiných skutečností oslovit především širokou zahraniční veřejnost, případně elitu zahraniční země, která ovlivňuje veřejné mínění daného státu, s cílem zajistit si skrze přátelské a nenásilné poznání kultury a identity prezentující země důvěru a sympatie zahraničního publika jako základ pro lepší budování vzájemných vztahů i na dalších úrovních zahraniční politiky.

Z výše uvedeného vyplývá, že kulturní diplomacie se primárně nezaměřuje pouze na diplomaty, ale především na širší veřejnost. Lze ji tedy považovat za součást diplomacie veřejné.

Zaměříme-li se konkrétně na kulturní diplomacii jednotlivých států, patrně nalezneme jak řadu shodných rysů, tak i značnou diverzifikaci. Shoda panuje především v pojetí a

¹⁵ UNESCO, *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. 1982. Dostupné z: http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf.

¹⁶ Schéma převzato z: TOMALOVÁ E. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. 2008, str. 12.

chápaní kulturní diplomacie jako významného nástroje k vytvoření žádoucího obrazu své země za hranicemi. Aby stát mohl kulturní diplomacii aplikovat, musí využít svůj lidský i finanční kapitál. Do čeho může stát tento kapitál investovat?

1. **Kulturní centra** – obvykle se jedná o typ instituce, která působí v dané zemi a stará se o propagaci a prezentaci kultury daného státu. Některé země mají tato centra samostatná (Velká Británie – British Council, Německo – Goethe Institut), jiné svěří agendu kulturní diplomacie do rukou kulturního oddělení zastupitelských úřadů. K práci kulturních center bude více napsáno v průběhu této práce v souvislosti s činností Českého centra v Mnichově.
2. **Akademické výměny** – dalším projevem kulturní diplomacie jsou veškeré výměnné pobyty studentů, pedagogů a vědců. Jejich podporou se stát snaží vypěstovat budoucí odborníky, kteří se mohou vrátit zpět a být přínosem pro sponzorující stát.
3. Vedle akademických výměn dochází často k **výměnám umělců a jiných osobností kulturního světa**.
4. **Podpora krajanских spolků**. Krajané jsou velmi často bráni jako nenucení nositelé kultury v zahraničí, kde žijí, a díky tomu se setkávají dennodenně s místním obyvatelstvem, v kterém svým vystupováním a prezentací mohou zanechat obraz svého domovského státu.
5. **Podpora školních institucí vysílajícího státu v zahraničí**. Tato forma je finančně velmi náročná a proto ji využívají velké státy jako Německo či Francie.
6. **Podpora překladu**. Zajímavá možnost jak pomocí překladu významných děl domácích autorů do jazyka cílového státu zprostředkovat zahraniční veřejnosti kulturní povědomí o státu.

Na sklonku 20. století začala také část zahraničně politických aktivit států přecházet na města a regiony, které přebírají některé klasické úkoly ústředních orgánů hlavně z ekonomické a kulturní oblasti. Tento druh diplomacie vedený na úrovni lokální a regionální povahy je označován jako **paradiplomacie**. Příkladem může být také příhraniční spolupráce například mezi jednotlivými českými a německými regiony v rámci určitého projektu, navazování partnerských styků mezi městy a podobně.

1.4. Veřejná diplomacie se zaměřením na kulturní diplomacii v ČR

S veřejnou diplomacií se v historii v rámci zahraniční politiky českého (respektive československého) státu setkáváme poměrně nedávno. Její vývoj je do značné míry mladý a můžeme ho datovat na přelom 60. a 70. let minulého století. Se zaměřením na již samostatnou Českou republiku se jedná o období ještě mnohem kratší. Avšak aktivity, které představují veřejnou diplomacii, či se jí velmi přibližují, se objevovaly již daleko předtím a byly spjaty s prezentací země, ať už na poli kultury či v rámci informační politiky země. Těmto projevům se bude v rámci této práce věnovat kapitola zaměřená na veřejnou diplomacii a její aplikaci ve vztahu ke Spolkové republice Německo.

O podobě české veřejné diplomacie informuje každoročně publikovaná *Zpráva o zahraniční politice České republiky*, která byla poprvé zveřejněna v roce 2000. Její jednotlivé kapitoly jsou rozděleny podle mnohostranné spolupráce a bilaterálních vztahů k jednotlivým státům. Zmíněna je i ekonomická a kulturní dimenze zahraniční politiky, dále se věnuje krajanům a české zahraniční službě. Z jejího obsahu můžeme sledovat uskutečněné kulturní akce v daném roce, jak byla vnímána prezentace ČR v určitém státu, či jakých výsledků a úspěchů dosáhla.

Základním dokumentem, který je spjatý se zahraniční prezentací, je *Koncepce jednotné prezentace České republiky*. Tato koncepce byla přijata v lednu roku 2005 s cílem:

- sjednotit postup všech orgánů státní správy v oblasti prezentace doma i v zahraničí,
- oprostit se od stávajícího obrazu postkomunistické země s levnou pracovní silou, země zaostalé a nevyspělé,
- zvýšit počet kvalitních zahraničních investic a zisků z turistiky, s pozitivními efekty na trhu práce a zvýšením životní úrovně obyvatel,
- zvýšit efektivitu výdajů státního rozpočtu na prezentační a marketingové aktivity státu,

- podporovat vytváření pozitivního obrazu České republiky a přispět tak ke zlepšení povědomí o ČR a ke zvýšení její důvěryhodnosti na mezinárodní scéně.¹⁷

Dle ní by se Česká republika měla prezentovat navenek jako stát s demokratickými hodnotami a fungujícím právním systémem, který podporuje tolerantní soužití lidí. Stát, který je moderní a rozvinutou zemí, jež má bohatou svébytnou kulturní základnu.

1.4.1 Struktura veřejné diplomacie v České republice

Nastínit strukturu veřejné diplomacie České republiky je poměrně nesnadný úkol už díky jejímu charakteru. Existuje zde velké množství činitelů, kteří veřejnou diplomacii formují, ovšem jejich zařazení do nějakého systému či hierarchie je obtížné již kvůli nejasně definované a nevyjasněné terminologii. V porovnání se západoevropskými státy, jako je SRN, je snažení prezentace ČR na poli veřejné diplomacie v podstatě stále na svém počátku. Je to dáno hlavně věnovanou pozorností této oblasti, kde pro západoevropské státy veřejná diplomacie představuje jedno z hlavních témat jejich zahraniční kulturní politiky, které se oproti ČR věnují mnohem delší dobu.

Jednotlivé subjekty veřejné diplomacie můžeme rozdělit do několika skupin. Prvním a nejdůležitějším subjektem je státní správa, dalšími faktory formující podobu prezentace veřejné diplomacie jsou pak aktivity nestátních subjektů a nevládního sektoru. Jedná se o aktivity neziskových organizací, krajanů či soukromých firem.

Státní správa

Orgány státní správy, které se zajímají o veřejnou diplomacii lze rozdělit na dvě roviny:

1. ústřední orgány státní správy doma, představované z velké části oborovými ministerstvy, jejich příspěvkovými organizacemi, případně dalšími orgány spojené s reprezentací státu;
2. zahraniční zastoupení ČR – v první řadě tvořené diplomatickými misemi řízenými MZV a sítí Českých center, v druhé řadě se dále jedná o zahraniční zastoupení příspěvkových organizací Ministerstva průmyslu a obchodu, jako je

¹⁷ Rozdělení převzato z: MZV ČR, odbor komunikační strategie, *Koncepce jednotné prezentace České republiky*, 2005.

CzechTrade či CzechInvest, a i Ministerstva pro místní rozvoj, zastoupené například organizací Czech Tourism.¹⁸

Významným ústředním orgánem státní správy ČR, který vystupuje jako hlavní koordinátor prezentace České republiky v zahraničí, je **Ministerstvo zahraničních věcí**. Vzniklo na základě zákona č. 21/1993 Sb. z původního Ministerstva mezinárodních vztahů. Dle organizační struktury vedené ke dni 16. března 2015 (viz Příloha 1) se skládá celkem ze 7 sekcí, které jsou dále děleny na jednotlivé odbory. Pro potřeby veřejné diplomacie slouží sekce Úřad ministerstva, v jejímž rámci z Odboru pro kulturu, komunikaci a prezentaci byl nově vytvořen Odbor veřejné diplomacie.

Odbor veřejné diplomacie vznikl 7. února 2011 v rámci reorganizace MZV s cílem zefektivnit „práci české diplomatické služby“¹⁹ a posílit roli České republiky pomocí cíleného prosazování veřejné diplomacie, které by mělo vést ke zlepšení komunikace s veřejností a partnery jiných zemí.

Hlavními úkoly odboru je:

- posilovat pozitivní obraz ČR;
- intenzivně kooperovat s Českými centry, které mají rozsáhlé znalosti a zkušenosti, nabyté v zahraničí, kde reprezentují kulturní obraz státu;
- podporovat ekonomické a politické zájmy státu v zahraničí;
- koordinovat činnost spjatou s krajany a financování krajanských organizací.²⁰

S veřejnou diplomacií je také úzce spojen tzv. **Tiskový odbor**, jehož činnost se podílí na zveřejňování stanovisek MZV a informuje o jeho aktivitách. Jedním z úkolů je také spolupráce se zahraničními médii a novináři, obstarání akreditace pro zahraničního publicistu, informování veřejnosti o svých aktivitách či aktuálním dění. V rámci médií také organizuje různé tiskové konference, kde jsou zastoupena zahraniční média. Kromě podpory novinářů se Tiskový odbor zajímá o monitoring médií, a to především v oblasti zahraničního publikování o ČR. Z hlediska veřejné diplomacie k důležitému úkolu tohoto odboru patří zajištění tzv. Public Relations zahraniční služby a informování veřejnosti o zahraniční politice České republiky.

¹⁸ Rozdělení zpracováno na základě: PETERKOVÁ J., *Veřejná diplomacie*. 2008, str. 65.

¹⁹ MZV ČR, *Na Ministerstvu zahraničních věcí vznikl Odbor veřejné diplomacie*. 2011.

²⁰ Příloha č. 2 obsahuje přesný popis a charakteristiku Odboru veřejné diplomacie stanovené MZV ČR.

Do agendy Ministerstva zahraničních věcí v rámci veřejné diplomacie také spadá správa, obsah a vzhled webových stránek www.czech.cz. Tento web je v současné době k dispozici v pěti světových jazycích a podává poměrně rozsáhlý přehled pro zahraničního čtenáře o životě, kultuře a významných událostech České republiky.

MZV se také výrazně angažuje na prezentaci České republiky financováním rozhlasu Radio Praha v rámci Českého rozhlasu, jehož pomocí se vysílá do zahraničí. I toto vysílání je zahraničním zájemcům o Českou republiku k dispozici v pěti světových jazycích a od stránek www.czech.cz se liší druhem tématu. Posluchači poskytují aktuální přehled o dění v zemi, o aktuálních problémech a dalších zajímavostech.

Klíčovou roli prezentace České republiky v zahraničí hrají jednotlivé **zastupitelské úřady ČR**. Pracovníci zastupitelských úřadů dennodenně prezentují Českou republiku v místě svého působení, ať už se jedná o jejich pracovní náplň, či osobní život. Jejich vystupování, názory či zájmy mohou být tím faktorem, který může mít vliv na vytvoření si názoru zahraniční veřejnosti o ČR. Činnost zastupitelských úřadů je upravena Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích z roku 1961.

S Ministerstvem zahraničních věcí ČR je do jisté míry spjata i činnost **Českých center**. Jedná se o příspěvkovou organizaci MZV ČR, která veškerou svou pozornost věnuje propagaci ČR v zahraničí především na poli kultury. Obvykle jsou Česká centra považována jako účinný nástroj prezentace kulturní diplomacie, který je zahraniční veřejností pozitivně přijímán. V současné době působí na třech kontinentech ve 23 zahraničních metropolích a jsou také členem EUNIC – evropského sdružení národních kulturních institucí. V průběhu této práce bude činnost Českých center podrobněji přiblížena na příkladu Českého centra v Mnichově.

Obrázek 3 - Logo Českých center²¹

Ministerstvo zahraničních věcí také každoročně uděluje ocenění *Gratias Agit*, která se uděluje již od roku 1997 za šíření dobrého jména ČR v zahraničí a za její příkladnou prezentaci především osobnostem, ale i organizacím, které nejsou součástí vládní sféry.

²¹ Pro prezentaci ČČ ve světě se užívá jednotného loga pro všechny pobočky.

Kromě Ministerstva zahraničních věcí ČR se prezentací veřejné, respektive kulturní diplomacie dále také zabývá Ministerstvo kultury České republiky, které vydalo několik dokumentů, kde si jasně stanovuje své priority a pole působnosti. Prvním z nich bych ráda zmínila zpracovanou agendu *Vztah státu ke kultuře, kulturní politika evropských zemí*. Tato studie jasně vymezuje chápání kultury a nastínění směru České republiky, kterým by se v této oblasti měla vydat. Na příkladu případových studií přibližuje možná pojetí kultury především západoevropskými státy, čímž ukazuje jednu z možností, jak ke kultuře a její prezentaci v zahraničí přistupovat.

Ministerstvo kultury úzce v oblasti kulturní prezentace spolupracuje s MZV ČR v otázkách vypracování návrhů dohod o kulturní spolupráci. Stejně jako Ministerstvo zahraničních věcí ČR má MK ČR také vlastní odbor, který obstarává zahraniční vztahy, koordinuje, řídí, plánuje, organizuje a hodnotí kulturní vztahy a styky se zahraničními subjekty. Ve své *Koncepci účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013 – 2018* jasně definuje cíle, které by měla Česká republika naplňovat v oblasti působení kulturní prezentace v zahraničí:

- vytváření a posilování pozitivního obrazu České republiky v zahraničí,
- utváření a posilování kulturního povědomí a vzdělanostního potenciálu obyvatel ČR,
- uchování a podpora kulturní rozmanitosti,
- posilování mezinárodního povědomí o společných kořenech,
- podpora „vývozu“ české kultury jako nástroje pro navazování, posilování a rozšiřování mezinárodních politických vztahů ČR,
- prostřednictvím nástrojů kulturní diplomacie podporovat prosazování cílů a strategických zájmů zahraniční politiky ČR.²²

Z dalších rezortů, které souvisejí s veřejnou a potažmo kulturní diplomacií je i **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR**, které se podílí na různých výměnných pobytech pro studenty, profesory či vědecké pracovníky, dále na materiálním a personálním zajištění výuky jak českého jazyka, tak české literatury.

Aby seznam představitelů veřejné a kulturní diplomacie byl kompletní, je nezbytné zmínit i roli **Kanceláře generálního komisaře účasti ČR na všeobecné světové výstavě**

²² Rozdělení zpracováno z: MK ČR, *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013 – 2018*.

EXPO. Její význam spočívá v organizaci výstav EXPO, která je obrovskou příležitostí díky své sledovanosti a oblibě zahraniční veřejnosti jak reprezentovat českou kulturu a její hodnoty a kreativitu na mezinárodním poli.

1.5. Veřejná diplomacie se zaměřením na kulturní diplomacii v SRN

Podobně jako na příkladu České republiky je německá veřejná diplomacie důležitým pilířem své zahraniční kulturní politiky. Existuje zde celá řada institucí, které se angažují v prezentaci německého kulturního a společenského života za hranicemi svého státu. Předtím, než se budeme věnovat jednotlivým institucím, které vytvářejí veřejnou a kulturní diplomacii, je potřeba upozornit na postavení Spolkové republiky Německa v Evropě a zasazení její role do mezinárodního dění především dvacátého století, které vytvořilo o Německu specifický obraz. Právě sporná historie Německa a jeho negativní vnímání nese velký podíl na jeho současné orientaci na zahraniční kulturní politiku a postoj, který SRN zaujímá. Abychom tedy lépe pochopili současnou německou veřejnou politiku, podívejme se stručně do samotné historie a vývoje veřejné diplomacie.

1.5.1 Vývoj veřejné diplomacie v Německu

Do roku 1870 byla zahraniční kulturní politika financována převážně ze zdrojů soukromých subjektů. Již o deset let později se sjednocením Německa roste význam veřejné diplomacie i její podíl na vládním rozpočtu. Roku 1871 byla založena Spolková zahraniční kancelář, která záhy převzala koordinaci téměř všech aktivit spojených se zahraniční politikou. S jejím založením privátní organizace nezanikly, ale staly se významnou podporou vzniklé kanceláře k šíření kulturních politických aktivit do zahraničí.

Německé chápání zahraniční kulturní politiky před první světovou válkou se zásadně liší od jeho chápání dnes. Tehdy německá říše soutěžila o ukotvení vlastní národní kultury na mezinárodní úrovni. Kulturní expanze byla považována za jakousi „předfázi“ politické a dokonce i teritoriální expanze. Kultura tak byla používána jako pouhý nástroj zajišťující dosažení říšských cílů a zásadně se lišila od jejího využívání v dnešních mezinárodních vztazích.

Expanzivní politika, která definovala německou říši pod vedením císaře Viléma II. na začátku dvacátého století, okamžitě skončila s porážkou Německa v první světové válce. Německo ztratilo sedminu svého území a jednu desetinu obyvatelstva, a díky válce se ocitlo v mezinárodní izolaci. Když se německým kancléřem stal Gustav Stresemann,

propaganda se stala předmětem kritické analýzy a byla nahrazena daleko mírnějším a otevřenějším přístupem k zahraniční politice. Díky jeho novému pojetí a uchopení německé zahraniční a kulturní politiky se podařilo znovu začlenit Německo do mezinárodního společenství a dokonce 1926 bylo přijato do Společnosti národů. Smrt Gustava Stresemanna v roce 1929 přinesla snížení zájmu o zahraniční kulturní politiku, jakož i podstatné škrtky v rozpočtu. V letech 1929-1932 zaujala své postavení revizionistická politika a důraz na „vývoz“ mezinárodní strategie Výmarské republiky. Masová média byla znárodněna a určena pouze jako nástroj propagandy a volební agitace.

V roce 1933 se říšským kancléřem stává Adolf Hitler. S jeho nástupem k moci a vzestupem Národně socialistické německé dělnické strany dochází k obratu v zahraniční politice. Doposud v historii nebyla komunikace zaměřená na publikum v zahraničí tak úzce spojena s hrozbou násilí nebo skutečným výkonem násilí. Kulturní zahraniční politické aktivity v Třetí říši byly omezeny pouze na pomoc při realizaci expanzivních cílů v zahraničí. Komunikace zaměřená na zahraniční publikum byla formou agresivní propagandy, která se zaměřila na nadřazenost německé kultury a jazyka, jakož i nadřazenosti "árijské rasy". Veškeré zahraničně kulturní aktivity již nebyly koordinované Spolkovým ministerstvem zahraničí, ale dostaly se do rukou různých národních socialistických organizací.

S koncem druhé světové války se Německo stalo státem, který byl rozdělen do okupačních zón pod vedením dvou protichůdných stran – západní mocnosti versus Sovětský svaz. Všechny kulturní diplomatické vztahy tak byly okamžitě ukončeny a spadaly pod agendu příslušných mocností. O několik let později, roku 1949 vzniká na území německé říše Spolková republika Německo a Německá demokratická republika. Dva státy tak podobné a přeci jen odlišné, ať už formou politického zřízení, či fokusem na rozdílné ideje. Veškerá zahraniční politika NDR byla jasně formována představami Sovětského svazu. Zatímco zahraniční politice SRN byla v poměrně krátké době umožněna nezávislost.

Veřejná diplomacie v SRN se po „nacistických“ zkušenostech rozhodla jít úplně jiným směrem s cílem prezentace země na základě pozitivních přínosů z historie. Byla vytvořena „kultura zdrženlivosti“, která usilovala o vymezení z agresivní expanzivní zahraniční politiky praktikované na počátku dvacátého století a ve Třetí říši. Veřejná diplomacie byla zaměřena na zájmy a přání cílových skupin, a byla aktivně nabízena a prezentována pouze

v zemích, které projeví o SRN zájem. Tyto aktivity byly z velké části financovány spolkovými ministerstvy, jakým bylo obnovené Spolkové ministerstvo zahraničí, a zároveň byly prováděny zprostředkovatelskými organizacemi, jako je Goethe-Institut nebo Ústav pro zahraniční kulturní vztahy. Veřejná diplomacie Spolkové republiky Německa byla přizpůsobena transformaci mezinárodního prostředí a změně v zahraničně politických prioritách.

Dostáváme se do poslední etapy vývoje veřejné diplomacie v Německu. Roku 1990 došlo ke znovusjednocení Německa a spolu s tím vyplynula na povrch řada problémů a otázek. Přestože bylo znovusjednocení v celé německé společnosti vítáno, ukázala se první kritickou oblastí právě vnitrostátní situace. Rozdíly ve společnosti, změna struktury státní správy, zadluženost. Na druhé straně stálo mezinárodní prostředí a hlasy, které varovaly před novou hrozbou v podobě znovusjednocení. Panovaly obavy z nového silného státu, z expanzivních tendencí Německa a ze znovu opakování historie. To se však nestalo. Německo okamžitě po svém znovusjednocení vyrazilo cestou demokratického státu. Tomu napomohla i zahraniční kulturní politika a nástroje veřejné diplomacie, které si za hlavní cíl kladly vytvořit z Německa pozitivní obraz a stát, který má co nabídnout.

1.5.2 Struktura veřejné a kulturní diplomacie v SRN

Podobně jako u české veřejné diplomacie je i u německé obtížné přesně definovat všechny aktéry, kteří se podílejí na její prezentaci. Obvyklé dělení je velmi podobné k českému pojetí. Jednak je v Německu veřejná diplomacie utvářena státními orgány, na druhé straně pak vystupují různé instituce a organizace, buď přímo napojené na státní aparát, či nikoli. Dále se jedná o činitele ze soukromé sféry, jakými mohou být různé velké podniky (např. automobilky), které vytvářejí v zahraničí obraz o Německu.

Obecně lze aktéry německé veřejné diplomacie rozdělit do tří sociálních subsystémů:

- politicko-vojenský,
- sociálně-kulturní,
- ekonomický.²³

Podle některých dalších analýz se objevuje potřeba vytvořit ještě čtvrtý subsystém vzdělání a výzkumu. Všechny čtyři subsystémy zahrnují jak vládní a soukromé subjekty, tak i nevládní organizace.

²³ Rozdělení zpracováno z: AUER C. a SRUGIES A. *Public Diplomacy in Germany*. 2013, str. 27.

Určující roli na podobu německé zahraniční kulturní diplomacie má zajisté **Spolkové ministerstvo zahraničí**, tzv. Auswärtiges Amt. Jeho náplň činnosti je srovnatelná s českým Ministerstvem zahraničních věcí. Auswärtiges Amt zastupuje zájmy Německa ve světě, podporuje mezinárodní výměnu a zajišťuje Němcům, kteří se nacházejí v zahraničí, ochranu a pomoc. Dalším důležitým úkolem tohoto úřadu je udržování dobrých přátelských vztahů s ostatními státy a členství v mezinárodních organizacích. Samo ministerstvo vidí jako důležitý fakt, že je země úzce propojena se svým obyvatelstvem, což se projevuje i na nadnárodní úrovni, a proto ministerstvo zahraničí jako významný pilíř své činnosti podporuje intenzivní výměnu s ostatními zeměmi v oblastech ekonomiky, kultury, vědy a techniky či životního prostředí.

Zahraniční kulturní a vzdělávací politika Německa je vedle politických a ekonomických vztahů jedním ze tří základních pilířů německé zahraniční politiky. Pomocí kulturních a vzdělávacích programů se německá vláda snaží dostat k lidem přímo v partnerských zemích, a tím tak vytvořit pozitivní obraz o Německu jako o spolehlivém partnerovi a o jeho přínosu v sociální, ekonomické, kulturní či politické oblasti. Cílem zahraniční kulturní a vzdělávací politiky je:

- prezentace Německa jako země se světově známou a různorodou kulturní scénou;
- posílení Německa jako místa vhodného pro vzdělávání, vědu a výzkum – např. udělováním stipendií pro studenty a mladé výzkumné pracovníky z celého světa;
- šíření německého jazyka v Evropě a ve světě;
- přispívání na globální krizi a předcházení konfliktům, například pomoc s rekonstrukcí škol a univerzit v Afghánistánu;
- podpora evropské integrace;
- udržování kulturní rozmanitosti ve světě, například obnovou ohrožených památek dědictví v rozvojových zemích;
- vytvořit stabilní základ pro mezinárodní vztahy prostřednictvím dialogu lidí.²⁴

Struktura²⁵ německého ministerstva zahraničí je velmi složitá. Skládá se celkem z 10 oddělení, zaměřených přes transatlantické otázky až po kulturní, právní, hospodářské či

²⁴ Rozdělení zpracováno z: Auswärtiges Amt, *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/KulturDialog/ZieleUndPartner/ZielePartner_node.html.

protokolární záležitosti. Každé z oddělení je rozděleno na několik sekcí (někdy i v řádech desítek). Z hlediska veřejné diplomacie je nejzajímavějším oddělením tzv. **Odbor kultury a komunikace** (Abteilung Kultur und Kommunikation). Odbor je dělen jednak tematicky, jednak geograficky, a zároveň disponuje v rámci veřejné a kulturní diplomacie třemi „normálními“ pověřenci a jedním zvláštním, pro mezikulturní dialog. Úkolem tohoto odboru je plánování, koordinace a kontrola německé zahraniční kulturní a vzdělávací politiky, komunikační a mediální politiky a politických vztahů s veřejností. Odbor by měl:

- spojovat lidi ve světě s Německem, s jeho kulturou, vědou a společností, a získat je tak pro další dialog či výměnu;
- vytvořit identitu Německa a její společnosti viditelnou a hmatatelnou;
- vzbudit pochopení pro evropské hodnoty, a tím vytvořit základní znalosti, založené na zahraniční politice;
- přiblížit německou zahraniční politiku, objasnit závazek Německa k řešení globálních problémů, a získat podporu pro německou pozici.²⁶

Vedle ministerstva zahraničí je zastřešující organizací německé veřejné diplomacie Asociace mezinárodní spolupráce, která si klade za cíl podpořit a posílit spolupráci v oblasti rozvojové spolupráce a zahraniční kulturní a vzdělávací politiky. V Německu existuje celá řada organizací, jejichž hlavním úkolem je prezentace v zahraničí. Jednou z nich tzv. **Německá společnost pro zahraniční spolupráci (GIZ)**, která vznikla v roce 2011 v Německu složením ze tří organizací. GIZ je mezinárodní podnik ve vlastnictví německé spolkové vlády, který působí v mnoha oblastech ve více jak 130 zemích světa. Spolupracuje jak se státy a jejich jednotlivými orgány, tak i se soukromým sektorem a propaguje pozitivní obraz o německé společnosti.

Pro řadu institucí německé veřejné a kulturní diplomacie je typická velká převaha různých nadací, které se podílejí na financování kulturních a vzdělávacích aktivit za hranicemi země. Charakteristická je pro ně také poměrně výrazná nezávislost jejich ředitelů na zastupitelských úřadech SRN v dané zemi.

²⁵ Přehled celé struktury k nahlédnutí zde: <http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/373560/publicationFile/203799/Organisationsplan.pdf>.

²⁶ Zpracováno z: Auswärtiges Amt, *Abteilung Kultur und Kommunikation*. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Abteilungen/KulturUndKommunikation_node.html.

Z pohledu kulturní diplomacie, která představuje jeden z nejdůležitějších nástrojů německé veřejné diplomacie, tu máme několik významných institucí, z nichž řada působí i v České republice.

Zřejmě nejznámější a co do své činnosti nejdůležitější je síť **Goethe-Institut (GI)**. Roku 1951 nahradil Německou akademii (Deutsche Akademie) a úplně prvním úkolem bylo zprostředkování výuky německého jazyka v Německu. Do zahraniční politiky se dostává na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy se ujímá zahraničních kulturních center. Roku 1976 je podepsána rámcová smlouva mezi Goethe-Institutem a Ministerstvem zahraničních věcí, která upravuje Statut GI a vytváří z něj nezávislou kulturní instituci.²⁷

Goethe-Institut si stále jako hlavní úkol ponechává výuku německého jazyka, vzdělávání domácích i zahraničních pedagogů německého jazyka, sestavování učebních materiálů a účast na vědeckých výzkumech a jazykově-politických iniciativách. Dále se podílí na pěstování mezinárodní kulturní spolupráce prostřednictvím podpory a pořádání kulturních akcí v oborech tance, hudby, filmu, výstavy, překládání či literatury, čímž informuje zahraniční veřejnost o kulturním, politickém a společenském životě a vytváří tak komplexní obraz Spolkové republiky Německa. Goethe-Institut také vlastní síť knihoven a informačních center, čímž doplňuje potřebné zázemí v místě svého působení.

Role ředitele Goethe-Institutu není nijak závislá na vládě. Volně může disponovat s finančními prostředky, které mu jsou svěřeny, a rozhodnutí přijímá na úrovni dané země. V zemi své působnosti je nezávislý na velvyslanectví a jeho názory a vyjádření nejsou brány jako názor spolkové vlády, ani nepůsobí jako její tiskový mluvčí. To umožňuje poměrně volné působení v dané zemi, přičemž se může naplno projevit osobnost daného ředitele, prostřednictvím čehož může být obraz Německa prezentován neformálním způsobem. Ředitel Goethe-Institutu je každé čtyři roky nahrazen ředitelem novým.

Další institucí působící především v oblasti vzdělání je tzv. **Německá akademická výměnná služba (DAAD)**. Zabývá se výměnou pracovníků v oblasti vědy a je financována z prostředků německého ministerstva zahraničí. Prostřednictvím výměny se snaží motivovat a nadchnout nadějně studenty, pedagogy a odborníky, s motivem, že po jejich návratu budou ve své vlasti šířit pozitivní obraz o Německu a případně se vrátí, aby svou kapacitu a nadání v Německu uplatnili a dále rozvíjeli.

²⁷ O historii Goethe-Institutu více na: Goethe-Institut, *Zur Geschichte des Goethe-Instituts*. Dostupné z: <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html>.

Klíčovou roli také hrají německé zastupitelské úřady v zahraničí. V České republice se jedná konkrétně o **Německé velvyslanectví v Praze**, které veřejnou diplomacii podporuje prostřednictvím jednak výuky němčiny, jednak snahou vybudovat v ČR o Německu představu atraktivní země vhodné pro studium a jinou odbornou činnost. Německé velvyslanectví klade zvláštní důraz na péči o kontakty s místními nositeli kultury, ale i s německou menšinou. Snaží se o podporu a sledování kulturních událostí a vývoje v České republice.

Veřejná diplomacie SRN je zastoupena dále nadací Alexandra von Humboldta, německou zahraniční rozhlasovou službou Deutsche Welle, Institutem pro zahraniční vztahy, Německou kulturní radou, Domem světových kultur a řadou dalších nadací jako je nadace Konráda Adenauera, Friedricha Eberta a dalších, jež jsou napojeny na významné politické strany s jediným cílem, reprezentovat Německo za hranicemi svého státu a podat komplexní pozitivní obraz zahraniční veřejnosti.

2. Historie a vývoj veřejné a kulturní diplomacie mezi českým a německým státem a jejich vzájemný vliv

V předcházející kapitole jsme si ukázali, že veřejná diplomacie obou zemí je tématem poměrně novým v zahraniční politice, přesto ale velice důležitým nástrojem. Ovšem jako taková, aniž by bylo jasně definované, co veřejná diplomacie přesně je a aniž by byla chápána jako významný nástroj zahraniční politiky, existovala veřejná diplomacie od samého začátku soužití obou zemí. Navzájem se v průběhu historie oba státy snažily prezentovat a působit na obyvatelstvo a veřejnost státu druhého co nejlépe a ukázat se v nejlepším světle. Avšak události 20. století zahálily předchozí dlouhodobé soužití a vzájemné snažení do negativního obrazu, který poznamenal oba národy na dalších několik desítek let. Bilaterální vztahy se staly problematickým bodem, který se postupně dařilo překonávat až do dnešní doby, kdy tyto vztahy můžeme považovat za velmi dobré.

Podívejme se, jak vypadala veřejná diplomacie v dějinách vzájemného soužití českých a německých zemí od dob příchodu Slovanů na území střední Evropy až do dnešní doby. Jaké byly hlavní rysy, a jak se navzájem oba státy ovlivňovaly? Na tomto exkurzu lze pozorovat, že zahraniční kulturní vztahy nejsou datovány od dob Mnichovské dohody, ale existovaly mnohem dříve a v určitých etapách byly velmi přátelské a staly se významnými nositeli určitých prvků do kultury a tradic jednotlivých států.

Abychom lépe těmto vztahům porozuměli, je potřeba definovat jednotlivé roviny česko-německých vztahů tak, jak byly formovány dějinami. Existuje řada přístupů a názorů, jak tyto roviny dělit a jak vypadají. V rámci této práce bych ráda definovala vlastní roviny těchto vztahů a představila vlastní chápání česko-německých vztahů na kulturním přenosu mezi oběma zeměmi.

2.1. Rovina I. – Od příchodu Slovanů po rok 1526

Toto období je charakteristické vzájemným postavením českých zemí k zemím německým, kdy česká knížata a panovníci mají poměrně vysokou nezávislost na německém králi, případně císaři a mohou velkou měrou zasahovat do říšského dění. Toto období končí rokem 1526, kdy korunu českou získává Ferdinand Habsburský, a české země se dostávají pod přímou vládu Habsburské monarchie a postupně ztrácejí své výsostné postavení, jež se jim především v pozdním středověku podařilo dosáhnout.

V tomto období nemůžeme hovořit o veřejné diplomacii tak, jak jsme ji definovali v první kapitole této práce. Ovšem objevuje se tu přenos kulturních a dalších prvků charakteristických pro oba státy mezi sebou. Jedná se o období, kdy nedochází k cílené propagaci a prezentaci pozitivního obrazu státu ve státu druhém, přesto je tu značně znatelná obliba určitých panovníků v kultuře druhého státu. Díky tomu dochází k prvním významným stykům české i německé kultury, formování vzájemných vztahů mezi sebou a také ovlivňování vývoje kultury a tradic v jednotlivých státech.

Již od samého počátku patřil vztah českých Slovanů k jejich západním sousedům k těm nejdůležitějším otázkám vůbec. Přicházeli na naše území někdy ve 30. a 40. letech 6. století n. l., kde pomocí starých obchodních cest pronikali do samého středu kontinentu, kde narazili na Franckou říši. Jejich vzájemné vztahy můžeme definovat někdy jako dobré, přátelské a přínosné, jindy nedobré až velmi nepřátelské. Na základě těchto vztahů pak byla formována kultura, politika a řada dalších aspektů, které se dennodenně dotýkali všech bez rozdílu jejich postavení ve společnosti.

Od svého počátku Slované i Francká říše čelili společnému nepříteli v podobě nájezdů Avarské říše. Po sjednocení slovanských kmenů pod vedením vůdce Sába se však stávali Slované pro Franckou říši příliš mocnými v oblasti.

Za knížete Mojmíra bylo vytvořeno nové a postupně sílící mocenské centrum – Velkomoravská říše. „Vytvoření velkomoravského státního útvaru sehrálo významnou

úlohu v hospodářském a sociálním vývoji slovanské společnosti, rozvoji kultury a vzdělanosti dané působením křesťanských misí iroskotských, bavorských, z jižní adriatické oblasti a po roce 863 zejména byzantskou misí bratří Konstantina a Metoděje²⁸, kteří přišli na toto území na základě pozvání knížete Rostislava. Moravská knížata si uvědomovala výrazného německého prvku, který se snažil svou kulturou a vírou podmanit slovanský národ, a proto podnikala opatření, jak by mohla přijmout liturgii, která by neměla prvek německý. Zde je vidět snaha německého prvku o „násilné vniknutí“ a podmanění do kultury slovanské. Dokonce bychom mohli konstatovat, že šlo o cílenou propagaci se snahou podmanit si jiný národ a připojit tak jeho území k území německé říše. Díky příchodu misionářů ze Soluně se podařilo položit základní kámen pro slovanskou knižní vzdělanost a kulturu, přičemž do značné míry oslabili vliv římské latinské liturgie, a tím i bavorských kněží, kteří zajišťovali duchovní vazby na Východofranckou říši.

Postupně blíže k hranici s německou říší vzniká centrum českých zemí a až s definitivním zánikem Velkomoravské říše se české země dostávají na dlouhou dobu do sféry francko-německé moci a orientují se na německé země. Česká knížata podporují německé země a účastní se po boku německých králů různých výprav, díky nimž získávají různá privilegia a výsostná postavení. Zároveň ale němečtí panovníci v dobách vnitrostátní nerovnováhy českých zemí ovlivňují ráz domácí politiky pomocí dosazování a podpory některých panovníků na českém trůnu. I zde je opět patrný uplatňující se vliv, kdy se jeden stát snaží vůči tomu druhému prosadit a získat si tak vedoucí postavení.

Prohlubováním vazeb mezi českými a německými panovníky docházelo i k přenosu kulturního vlivu z říše do českých zemí. Čeští panovníci zvali do českého státu kněží německého původu, zakládaly se kostely a kláštery, kde se dařilo německé liturgii a to vše mělo přímý dopad na veřejnost. V architektuře se objevovaly nové prvky, z románského stylu se postupně přecházelo ke gotickému a výrazně bylo ovlivněno prostřednictvím německého působení i výtvarné umění. To vše nebylo cílem německé politiky, ale dobrovolné rozhodnutí českých panovníků „vpustit“ a dovolit německému faktoru zakořenit do české kultury a společnosti.

Za vlády Přemyslovců se silně uplatňovala u českého dvora rytířská dvorská kultura, která sem proudila od francouzského královského dvora přes německé oblasti. První projevy tohoto způsobu života si velmi rychle osvojila i česká šlechta. Hlavními rysy rytířské kultury byly dvorské mravy a oslava ženské krásy a záslužných hrdinných činů, o

²⁸ Češi a Němci: dějiny - kultura - politika. 2002, str. 20.

nichž se skládaly básně a byly předávány dále prostřednictvím tzv. minnesängřů. Na denním pořádku bylo také neustálé a pevné udržování kontaktů s německým šlechtickými rody. Zároveň vlna rytířské módy sebou přinesla i zálibu českých panovníků a také českých rodů v německých názvech (například hrad Šternberk, či rod Rožmberků). Díky německému vlivu se na českém dvoře zdokonalil dvorský ceremoniál a svého vrcholu tato kultura zažila za vlády Přemysla Otakara II.

Přelom 12. a 13. století byl symbolem posílení německého kulturního prvku v českých zemích. Na základě podnětu Přemysla Otakara I. byla zahájena německá kolonizace, v jejímž rámci vyrostla na českém území první královská města.²⁹ Díky ní se stará sídliště přeměňovala po vzoru německých měst. Kolonizace také souvisela se šířením německého jazyka, kultury či právních norem, stala se nejvýraznějším kulturním, sociálním a hospodářským jevem, silně diskutovaným i z hlediska politického. Prostřednictvím kolonizace vznikla v pohraničí souvislá oblast německého osídlení, která se postupem času rozrůstala a stala se početnou národnostní menšinou českého státu.

Tento osidlovací proces můžeme označit jako „jeden z nejvýznamnějších procesů kulturní expanze a asimilace evropských národů“³⁰, kdy se české země staly domovem dvou národů. Tím započalo kulturní a společenské setkávání a vzájemné prolínání obou národů, do kterého v 19. století přinesl nacionalismus konflikty a hluboké napětí.

Také německá kolonizace z iniciativy Přemyslovců vnesla nový nádech kultuře. Do českých zemí se prostřednictvím nového obyvatelstva ze sousedních německých zemí přenášely nové pojmy a označení v hospodářství, zvyky či tradice. To vše spolu vytvořilo jakousi „směs“, která se stala „kulturním bohatstvím“ veškerého obyvatelstva bez rozdílu příslušnosti k danému národu. A i když vznikla jakási emulze dvou kultur, německý prvek si našel cestu, jak se projevit v kultuře slovanské. Zastoupen byl především v literární tvorbě v latinském jazyku.³¹ Význam vzájemného soužití Čechů a Němců je v tomto období nesporný.

Po vymření rodu Přemyslovců se na českém trůně objevuje rod Lucemburků. V tomto období se role obou států mění. České země se stávají za vlády Karla IV. kulturním a obchodním centrem říše a tak i prvkem, který ovlivňuje život německého národa. Důležité je si uvědomit, že toto ovlivňování není cílenou zahraniční politikou panovníka, ale je to

²⁹ První královská města: Opava, Znojmo, Brno, Olomouc, Hradec Králové, ...

³⁰ Češi a Němci: dějiny - kultura - politika. 2002, str. 31.

³¹ Například oba autoři *Zbraslavské kroniky* byli německého původu.

projev přirozeného vývoje, přesto můžeme tento vliv považovat za první náznaky propagace, které jsou výsledkem samotné osobnosti vládců.

S nástupem Karla IV. na český trůn byla upevněna pozice českých zemí, posílena jejich suverenita a prosazován prvek české kultury nejen v zemích koruny české, ale i v zemích německých. I přesto však byli k českému dvoru zváni odborníci německého původu, kteří zde zanechali hodnotný kulturní odkaz s německými prvky – například stavitel a sochař Petr Parléř či malíř Nikolaus Wurmser. Karel se obklopoval i rádci německého původu jako byl jeho sekretář Johann von Neumarkt. K. Richter ve své knize o něm píše: „(...) *Johann von Neumarkt, jehož zásluhou se němčina královské kanceláře stala pro všechny Němce spisovnou normou.*“³²

Za Karla IV. se v českých zemích zdokonalila gotika a tento styl přenesený z německého území k nám pevně vtiskl ráz řadě českých měst, jenž si uchovávají až do dnešní moderní doby. Přenos se děl i obráceným směrem, kdy na žádost Karla IV. působili v německých městech čeští umělci a odborníci, kteří vryli do tamějšího života český prvek.

Vláda císaře a krále Karla IV. vybudovala z českého království silný a prosperující stát a vytvořila prostor pro poměrně poklidné a harmonické soužití mezi českým a německým národem. České země se staly kulturním vyspělým centrem, z kterého si okolní země braly příklad a uznávaly ho jako „srdce římské říše, ale také jako jeden z jejich politických hybatelů a kulturních fenoménů“³³. Toto období z pohledu veřejné diplomacie lze chápat jako výraznou snahu panovníka prosadit český prvek v rámci říše.

Po smrti císaře Karla IV. se v českých zemích postupně etablovalo husitství, díky kterému se zřetelně vyhrortily česko-německé vztahy. Až do této etapy tak veřejná diplomacie mezi oběma státy byla pouze nástrojem dobrovolně přijímaným. Panovník buď chtěl kulturu státu druhého etablovat ve své zemi, nebo svůj zájem neprojevoval. Bylo tak pouze zásluhou panovníka přijímacího státu, že se mohl prvek druhého státu uplatňovat.

V době husitství můžeme na českém příkladu pozorovat jedny z prvních projevů propagandy a agitace, které lze částečně přirovnat k veřejné diplomacii. Tzv. *spanilé jízdy* se staly nástrojem k šíření reformního programu propagace za hranicemi českého státu, a měly velmi silný propagační charakter a význam. Současně vznikaly husitské manifesty,

³² RICHTER K., Češi a Němci v zrcadle dějin. Svazek 1, 1999, str. 57.

³³ PÁNEK J. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Svazek Č/1. 2011, str. 312.

které byly určeny především zahraniční veřejnosti s cílem seznámit ji s programem reformy církve a celé společnosti.

Významným reformátorem byl Jan Hus, který mluvil o tom, že Češi jsou Němci utiskováni a zabírají jim místa v úřadech. Začal tak „boj“ o to, aby se Češi na svém území nestali podřízenými německému národu a nedovolili „němectví“ ovlivnit povahu české společnosti.

Hlavním cílem husitského odboje se stala církev a její hierarchie. Mnoho jejich příslušníků a hodnostářů bylo německého původu. Terčem se stali i němečtí konšelé královských měst, řemeslníci a jiní, především díky svým výsadám, kterým se v té době těšili. Značná část z nich byla ze země vyhnána, mnozí byli povražděni a některým se podařilo včas utéci. Díky husitským válkám byl po dlouhé době českým zemím vrácen jejich „stoprocentní“ český ráz, který si víceméně uchovaly až do roku 1526.

Významným mezinárodním počinem s „nádechem“ veřejné diplomacie byla snaha českého panovníka Jiřího z Poděbrad o vytvoření mírové unie křesťanských panovníků. Tento projekt vznikl nejprve se záměrem o zajištění bezpečnosti Evropy, kdy díky vytvoření unie by mohla být vytvořena účinná bariéra, která by sloužila jako ochrana před tureckou expanzí, jíž byla tehdejší Evropa vystavena. K tomuto projektu byl vytvořen jasný plán se stanovenými cíly, k jehož prosazení Jiří z Poděbrad podnikl rozsáhlou diplomatickou aktivitu na významných evropských dvorech. Ve Francii však tato „propagace“ nebyla přijata a celý plán ztroskotal především díky rozsáhlé papežské diplomacii. V reakci na to, aby Jiří zabránil izolaci českého státu, rozpracoval v zahraničí rozsáhlou propagační kampaň. Na aktivitách Jiřího z Poděbrad lze sledovat snahy propagačních aktivit, pomocí nichž cílil získat významné postavení českého panovníka i státu v zahraničí.

2.2. Rovina II. – Od nástupu Habsburků přes sjednocení Německa po vznik Československa

Od roku 1526 byly české země postupně začleňovány do Habsburské monarchie, díky čemuž postupně ztrácely jednak svou suverenitu, jednak své zahraničněpolitické postavení a dostávaly se do vazalského poměru k zemím rakouským. Od poloviny 15. století byli panovníci rodu Habsburků i císaři Svaté říše římské, která roku 1806 zanikla. V této rovině můžeme povahu česko-německých vztahů rozdělit do tří skupin:

- 1) vztahy mezi Čechy a Němci žijící na území českých zemí;

- 2) vztahy mezi Čechy a Němci žijící v Habsburské monarchii;
- 3) vztahy mezi Čechy z českých zemí a Němci, kteří obývali
 - a. do roku 1806 území Svaté říše římské;
 - b. do roku 1815 území Rýnského spolku;
 - c. do roku 1866 území Německého spolku;
 - d. do roku 1871 území Severoněmeckého spolku;
 - e. do roku 1918 území Německého císařství.³⁴

Vedle mocenského boje dvou „německých“ národů se české země ocitají i v boji náboženském, který zmítá celou Evropou. Přesto si v 16. a 17. století zachovávají své postavení a Praha se dokonce stává rezidencí císařského dvora i hlavním městem monarchie. V tehdejší době v Praze vedle sebe tak žili příslušníci jak různých náboženství, tak různých národností. To umožnilo po panujícím napětí mezi Čechy a Němci v 15. století také vystoupení Martina Luthera, který se přihlásil k odkazu Jana Husa, jehož považoval za svého předchůdce. Toto uvolnění napětí vytvořilo nový prostor pro dobré vztahy mezi Čechy a Němci a vyvolalo velký příliv Němců do českých zemí, kteří opět začali osidlovat především oblast pohraničí směrem ku Praze, a tak byl znovu německý prvek a jeho vliv na českou veřejnost všudypřítomný. Zde je opět patrné, jakou roli hraje ve vzájemných vztazích odkaz významných historických osobností a jejich propagace a prezentace názorů v zahraničí.

Specifickou pozici v dějinách česko-německých vztahů si Praha vydobyla za vlády Rudolfa II. Praha se stala „přirozeným“ kulturním, politickým, hospodářským a společenským centrem veškerého dění Svaté říše římské. Díky tomuto postavení se Praha také stala vyhledávaným místem řady cizinců, především Němců, kteří se sem sjížděli nejen z pohraničí, ale ze všech německých měst. Přijížděli sem diplomaté, odborníci, umělci, obchodníci, duchovní a mnoho dalších. Německý jazyk začal opět převládat a šířit se všemi vrstvami obyvatelstva. Na různých úrovních také docházelo k přenosu a vzájemnému kulturnímu ovlivňování mezi Čechy a Němci. Proti šíření němčiny v českých zemích se již počátkem 17. století objevovaly varovné signály a byly slyšet vyhraněné názory. Znovu se tak schylovalo ke střetu dvou kultur, jež se navzájem odmítaly a snažily se vůči té druhé upevnit a posílit své místo.

³⁴ Rozdělení zpracováno z: PÁNEK J. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Svazek č/1. 2011, str. 318.

Němci byli jednoznačně rozhodnuti uplatnit svou kulturu a svůj vliv na území českých zemí a na jejich veřejnost. Přestože jim byly dostupné bohoslužby i přijímání pod obojí, rozhodli se Němci v 17. století zajistit vlastní kostely. Jakýmsi nástrojem veřejné německé diplomacie se v českých zemích stala německá pražská obec, která se snažila zajistit podporu německé kultury a dařilo se jí se zajistit i finančně pro stavbu německých evangelických kostelů. Patrony pro šíření německé kultury a vytváření zde německého „kulturního ostrova“ se stalo mnoho německých států. Díky jejich nejen finanční podpoře vznikla v Praze německá luteránská škola. Všemi těmito aktivitami německý prvek jasně vnikal do soudržnosti českého jazykového prostoru. Již zde je patrné cílené ovlivňování a prosazování se v české kultuře a můžeme zde vidět jakéhosi předchůdce Goethe-Institutu, který slouží k šíření německé kultury v přijímající zemi až o pár století dále.

Po porážce na Bílé hoře byla velká řada jak německých, tak ale i českých protestantů nucena odejít z českých zemí. Takto vynucená emigrace přispěla ke ztrátě české inteligence, a s tím především k úpadku české literatury. Většina těchto emigrantů své nové útočiště nacházela v okolních německých zemích (především v Sasku). K dalšímu výraznému úbytku české inteligence došlo v důsledku třicetileté války a tím i spojené imigrace německého obyvatelstva do českých měst. Tito Němci již nesplývali jako například za Přemyslovců s ostatním obyvatelstvem, ale tvořili si vlastní uskupení, ryze německé. To mělo za důsledek rozdělení Čech do dvou jazykových proudů, kdy ale německý vliv byl ten rozhodující a podílel se na řízení měst. Němčina se během několika let rozšířila do všech úrovní společnosti a zaujímala čím dál větší roli v celém státním řízení. Také díky Habsburské monarchii bylo toto velmi kladně vnímáno, jelikož by to ulehčilo soužití v rámci Habsburské říše. Česká kultura a především jazyk postupně vyprchávaly z vědeckého a literárního světa a všemu německému byla otevřena cesta.

Naštěstí ale existovalo několik obhájců české kultury, kteří se nedokázali smířit se ztrátou identity a přijmout „vnucovanou“ německou kulturu. Tato česká osvícenská inteligence se prosazovala za obrodu českého jazyka a jeho tradic – známé jako národní obrození. Na obranu „češství“ vystoupil tehdy Josef Dobrovský, kde ve svém proslovu zdůraznil význam českého národa pro habsburský dům a připomněl jeho zásluhy a „podtrhl užitečnost češtiny pro státní zájem Rakouska“³⁵. Jeho vystoupení můžeme v současnosti chápat jako projev veřejné diplomacie s cílem ukázat kulturu českého národa a jeho činy v nejlepším možném obraze.

³⁵ PÁNEK J. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Svazek Č/1. 2011, str. 317.

Co se týká veřejné diplomacie a kultury jako jednoho z možných nástrojů diplomacie, zaručeně převažoval směr z německých do českých zemí. Pronikala k nám řada německých literárních děl a divadelních kousků od velikánů německé literatury – Schiller, Goethe. Ani další umělecké směry se nevyhnuly německé „expanzi“ kultury. V architektuře se začal uplatňovat barok, přenesený do českých zemí z jihoněmecké oblasti – vzpomeňme světoznámé architekty rodinu Dientzenhoferů z Bavorska. Ze Saska se k nám pak šířila myšlenka osvícenství. A ani česká společnost nauk neopomněla na kontakty a styky s německými mysliteli – Immanuelem Kantem či Friedrichem Nietzsche. Významný vliv pro české země mělo také německé literární hnutí *Sturm und Drang* a především jeho představitel J. G. Herder, který ve svém díle *Ideje k filosofii dějin lidstva* podal obraz o německo-slovanském sousedském soužití. Slovanů vyličil jako mírumilovné, nezkažené, pracovité a nadané, „kteří se nicméně stali obětí agresivních, vojensky silnějších sousedů, především Germánů, Franků, Němců, kteří je utlačovali, vyhlašovali a podrobovali“³⁶. Tento obraz dokonale posloužil jako silný nástroj veřejné diplomacie, jenž v Němcích vyvolal zájem o slovanský a tím i český svět, přestože šlo o německého autora. V české literatuře se pak u Máchy, Erbena a jiných můžeme setkat s prvky německého romantismu.

I když se německý prvek výrazně prezentoval a dostával do české kultury, našlo se pár českých jmen, která se hluboce zakořenila v kultuře německé. Jedná se především o Františka Palackého, Tomáše G. Masaryka či Edvarda Beneše. Eva Hahnová ve své knize říká o Palackém a Benešovi: „*Obě osobnosti sice měly mezi Němci odjakživa znalce a obdivovatele, ale běžně bývají jejich jména spojována se zodpovědností za vše špatné v moderních dějinách česko-německých vztahů.*“³⁷ Přesto Palacký propagoval myšlenku austroslavismu a význam Habsburské monarchie pro české země a tato myšlenka byla kladně přijímána německou veřejností. Podobně i Masaryk podporoval důležitost monarchie a chápal ji jako vhodný základ pro českou pozitivní politiku a pro uskutečnění jejích národně emancipačních cílů. Svůj postoj ale nakonec musel Masaryk změnit, když Rakousko-Uhersko vypovědělo válku Srbsku. Masaryk to chápal jako čin, který narušil vše dobré a zapříčinil jeden z dosud nejhorších evropských konfliktů. Výsledkem všech událostí začátku 20. století byl zánik Habsburské říše, vznik Československa, porážka

³⁶ BAUER F., NITTNER E. *Tisíc let česko-německých vztahů: data, jména a fakta k politickému, kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*. 1991, str. 141.

³⁷ HAHNOVÁ E. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čechách, Němcích a českých zemích*. Vyd. 1. 2014, str. 13.

Německého císařství a nastolení Versaillského systému v Evropě. Tak vznikl prostor pro novou dimenzi česko-německých vztahů.

2.3. Rovina III. – Období 1. a 2. republiky

V tomto období jsou česko-německé vztahy poznamenány událostmi první světové války a novým mírovým uspořádáním v Evropě. Zásadně se mění postavení Německa, které je označeno za hlavního viníka světového konfliktu a podle toho je s ním na mezinárodní scéně zacházeno. Po Německém císařství je v roce 1919 vyhlášena Výmarská republika a již v roce 1918 je vyhlášeno Československo. Tehdejší podobu vztahů můžeme podrobněji rozdělit podle státních zřízení, která vedle sebe koexistují:

1. 1918/19 – 1933 – období existence 1. republiky Československa a Výmarské republiky;
2. 1933 – 1938 – 1. republika a Německá říše (Nacistické Německo);
3. 1938 – 1939 – 2. republika a Německá říše.

Podívejme se, jak vypadala veřejná diplomacie a její kulturní prezentace v česko-německých vztazích. Pozornost bude věnována především na československou diplomacii, která se díky nově nabyté samostatnosti dostává do nových dimenzí, přestože německá prezentace a vliv hrají stále důležitou úlohu. Je to po dlouhé době poprvé, kdy český a respektive i slovenský stát staví na nezávislosti a může volně, bez cizího zásahu, rozvíjet svou zahraniční politiku na všech úrovních. Přestože veřejná diplomacie a zahraniční kulturní politika nebyly těmi nejdůležitějšími otázkami, uvědomovalo si Československo důležitost správné a pozitivní prezentace v zahraničí.

Vztahy s Německem měly pro ČSR obrovský význam a obě strany měly zájem, aby se jejich veškeré styky nesly v přátelském duchu. V novém Československu stále hrála významnou roli početná německá menšina a v jejím rámci i nemalý počet příslušníků židovského etnika. Na území ČSR se etablovala během dlouhého vzájemného soužití Čechů a Němců síť německého školství, německých divadel či vydavatelství. Na československém území bylo vydáváno mnoho německých autorů, ať už v originálu či v překladu, přebíraly se německé písně, které byly doplněny českými texty. V malé míře se podařilo etablovat i české hudbě v německém prostředí. Od roku 1919 byla udělována československým státem Státní cena – nejvyšší ocenění za uměleckou činnost, kterou obdržela řada německých umělců. V roce 1927 dokonce byla zřízena speciální státní cena, kterou dostávali německy hovořící umělci, kteří byli občany Československa.

Podoba tehdejší veřejné diplomacie Československa byla zastoupena spíše prostřednictvím státních symbolů, jejichž vizuální podobě byla věnována detailní pozornost, aby zaujala zahraniční veřejnost a získala si tak pozitivní vnímání za hranicemi své země. Na svém počátku čelilo Československo v rámci své zahraniční politiky dvěma výzvám – první z nich byla potřeba obhájit právo nového státu na samostatnou existenci, druhá výzva souvisela s národnostní politikou, kdy negativní propaganda (především německá a italská) hovořila o potlačování práv národnostních menšin.

Tehdejší diplomacie kladla vysoký důraz na osobní styky, a pozornost byla věnována i tiskové propagaci, formou informačního materiálu a podávání zpráv o kulturním dění či péče o krajany. Zároveň ČSR zprostředkovalo vydávání deníku *Prager Presse*, ke kterému později přibýly i tiskoviny v dalších jazycích. Tehdejší MZV také začalo vydávat publikace spojené s odborným pohledem na zahraniční politiku a snažilo se zapojit a informovat širokou veřejnost o dění v otázkách zahraniční politiky.

S nástupem nacismu v Německu k moci se postupně začala měnit prezentace Německa v zahraničí. Tehdejší propagace se zaměřila na hodnoty, které nacismus považoval za správné, formou jakéhosi diktátu a nekompromisního „vnucování“. Prezentace určitého obrazu nebyla ponechána veřejnosti, aby si z ní dobrovolně vzala to, co chtěla, či ji zaujalo, ale byla neustále omílána, až se z ní v podstatě stávala skutečnost. To mělo negativní dopad nejen na německou veřejnost, ale zároveň na veřejnost ostatních států, která chápala tuto německou prezentaci jako nebezpečný nástroj k vyhrocení konfliktu.

Od roku 1933, kdy nacismus začal s perzekucí „nevhodných“ obyvatel, „přijal“ československý stát početnou vlnu německé antifašistické, později i rakouské emigrace, umělce, vědce, politiky, jako jediná zbývající demokratická země v Evropě³⁸. Přesto se stejně ČSR nevyhnulo německým expanzivním tendencím a roku 1938 přišlo v důsledku Mnichovské dohody o své pohraniční oblasti, kde žila převážně německá menšina. Tím započalo období označované jako 2. republika.

„Druhá republika byla státem zcela závislým na nacionálněsocialistickém Německu, což se projevovalo v její vnitřní i zahraniční politice.“³⁹ V rámci reprezentace zahraniční politiky došlo k personálním změnám, a původní politici byli nahrazeni novými, kteří více sympatizovali s nacistickým Německem. Přestože 2. republika trvala jen několik desítek dní, snažila se československá reprezentace v oblasti propagace pokračovat v předchozí

³⁸ PÁNEK J. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Svazek č/1. 2011, str. 320.

³⁹ Češi a Němci: dějiny - kultura - politika. 2002, str. 74.

činnosti a udržovat zdánlivě obraz běžného života. Obsazení pohraničí a následná okupace Československa znamenala pro veřejnou a kulturní diplomacii konec přirozené koexistence obou kultur. Spolupráce mezi českými a německými umělci však nepřestala, přesunula se ale do emigrace, kde se snažila pokračovat v podobném ražení.

2.4. Rovina IV. - Od protektorátu ke dvěma Německům

Březen 1939 se stal pro český stát jedním z nejhorších zásahů do jeho vnitrostátní a zahraniční politiky vůbec. Hitler pomocí intenzivní propagandy, cíleným zahraničně politickým nátlakem a hlavně využitím slovenské slabosti s obrazem vlastního státu podkopal to, co zbylo z ČSR. Právě v osudném březnu napochodovala německá vojska do Prahy a okamžitě byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Od tohoto okamžiku, zanikla téměř veškerá československá politická elita a vše se podřídilo Německé říši, do vysokých funkcí byli dosazeni „Hitlerovi“ lidé a Československo přestalo existovat. Veškerá veřejná a kulturní diplomacie na našem území se odvíjela od Německa, kde existoval post tzv. ministra propagandy obsazený tehdy Josephem Goebbelsem.

Veřejná diplomacie přesto nezanikla, ale přesunula se do zahraničí, kde se podařilo některým československým politikům vytvořit tzv. exilovou vládu, díky níž alespoň částečně přežívala československá zahraniční politika. Propagační činnost této vlády se soustředila zejména na boj proti fašismu a nacismu s cílem získat a osvobodit Československo. K projevům veřejné diplomacie tohoto „exilového“ období můžeme přiřadit například československé vysílání BBC, kde se objevovaly čas od času projevy československých státníků. Zároveň se dbalo, aby nebyla přerušena publikační činnost využívaná k podpoře státních zájmů a propagace byla také silně spojena s úspěchy tehdejších československých vojenských oddílů.

Po porážce Německé (respektive Velkoněmecké) říše až do roku 1948/49 přichází období pro oba státy, kdy propagační činnost ustává a neexistuje přesný obraz jakékoliv prezentace v rámci zahraniční kulturní politiky. Je to dáno v důsledku záležitostí, které svou důležitostí předčily význam veřejné diplomacie.

2.5. Rovina V. – Od vzniku SRN po znovusjednocení Německa

Relativně ve stejnou dobu dochází ke vzniku nových státních celků. Po událostech v poválečném Československu je vyhlášena roku 1948 Československá socialistická republika, a v roce 1949 souběžně vznikají dva německé státy – Spolková republika Německo a Německá demokratická republika. Zároveň se jedná o období, kdy po dvou

světových konfliktech se svět ocitá v nové válce a je rozdělen na dva póly – USA versus SSSR.

Pro československou veřejnou diplomacii a zahraniční politiku je to období velmi specifické a i když se pojem veřejná diplomacie objevuje již ve svém moderním pojetí, tak v případě socialistického Československa je veřejná diplomacie prezentací a propagandou hodnot a idejí Sovětského svazu a nemůže být vůbec řeč o svobodné výměně informací či vlivu ať už domácí veřejnosti na zahraniční politiku či na zahraniční veřejnost. Podobně tomu je tak i u NDR.

Významnou roli v dalším vývoji česko-německých vztahů (budeme uvažovat vztahy se SRN) měl zcela určitě dopad Mnichovské dohody, který se do konce 20. století oba státy snažily překonat a začít novou etapu vzájemných sousedských vztahů, jež by se nesly v přátelské atmosféře. Nejenže se obě země musely vyrovnat s historickými „chybami“, kterých se dopustily, ale situaci neulehčoval ani „vazalský vztah“ ČSSR k Sovětskému svazu.

Tehdejší zahraniční kulturní politika ČSSR byla v 60. letech chápána především jako nástroj politické moci. „Měla sloužit k rozšíření spolupráce a upevnění přátelských vazeb v rámci sovětského bloku“⁴⁰. Socialistické Československo nemělo příliš zájem o kulturní výměnu, spíše šlo o kulturní export, díky němuž do země přicházel příliv deviz.

Propaganda československého státu nesla klasické znaky veřejné a kulturní diplomacie a probíhala formou kulturních a vědeckých výměn, výstav, filmů, literatury, kulturních akcí aj., lišila se pouze svou formou, tou byl politický náboj. Veškeré možnosti reprezentace měly v sobě obsaženy prvky socialismu a byly odrazem propagandy Sovětského svazu. Tehdejší Československo muselo udržovat dobré vztahy s ostatními satelity SSSR a na Západ se orientovalo až do 70. let velmi sporadicky.

Situace ve Spolkové republice Německo byla ve srovnání s ČSSR naprosto odlišná. SRN se muselo vyrovnat se svou nacistickou minulostí, díky níž byly zpřetrhány vazby a kořeny k vlastní kulturní identitě německého národa. Aby se takto „zdevastované“ Německo mohlo znovu stát mezinárodním aktérem, uvědomovalo si potřebu modernizace a příklonu k západním politickým režimům. Do Německa se okamžitě importovaly prvky americké kultury, ve vysílání se objevovaly pořady z Hollywoodu, americká hudba či prezentace amerického životního stylu. V oblasti zahraniční kulturní politiky Německo

⁴⁰ LIZCOVÁ Z. *Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století*. Vyd. 1, 2012, str. 62.

usilovalo o přijetí do mezinárodního systému a zapojení do jeho struktur. Proto Německo zvolilo cestu prezentace a vytvoření nového obrazu jako země, která je mladá a demokratická, nabízející mnoho příležitostí.

Z výše uvedeného vidíme, že vztahy mezi socialistickým Československem a nově demokratickým Německem kvůli bipolárnímu rozdělení světa bylo velmi těžké navázat, a už vůbec nebyla možnost je nějak rozvíjet. Jejich vztahy patřily k jednomu z nejkomplicovanějších problémů československé zahraniční politiky. Jako nejzávažnější problém se stala rozdílná interpretace Mnichovské dohody a snahy o její revizi obou států.

K uvolnění světového politického napětí a tím možnosti navázat spolupráci a styky ČSSR se SRN došlo až na konci 60. let a především v 70. letech. Jelikož mezi ČSSR a SRN až do roku 1973 neexistovaly diplomatické styky, probíhaly styky na základě zastoupení třetích stran. Roku 1968 zřídily oba státy obchodní zastoupení. V roce 1973 došlo k normalizaci vztahů mezi oběma státy a podpisem tzv. *Pražské smlouvy* byly navázány diplomatické styky. V ní obě strany považují Mnichovskou dohodu za nulitní a pro další vývoj veřejné a kulturní diplomacie má v neposlední řadě význam i článek V, který říká: „(1) *Československá socialistická republika a Spolková republika Německa podniknou další kroky k širokému rozvoji svých vzájemných vztahů. (2) Jsou zajedno v tom, že rozšíření jejich sousedské spolupráce v oblasti hospodářství, vědy, vědeckotechnických styků, kultury, ochrany prostředí, sportu, dopravy a jiných styků je v zájmu obou stran.*“⁴¹

Po podpisu došlo také k několika osobním návštěvám mezi politickými představiteli obou zemí. Při návštěvě prezidenta ČSSR v Bonnu v roce 1978 byla podepsána společná deklarace, která počítala s dalším rozvojem a prohlubováním bilaterálních vztahů ve všech oblastech. Postupné „usmírování“ ale bylo přerušeno sovětskou invazí do Afghánistánu, která opět ochladila veškeré styky a potvrdila bipolární rozdělení světa. Několik let na to ale sovětská politika změnila svůj směr spjatý s Gorbačovými reformami, jež nedokázaly udržet svaz pohromadě, a došlo k jeho postupnému rozpadu.

2.6. Rovina VI. – Znovusjednocení Německa a období ČSFR

Toto poměrně krátké období přineslo řadu změn, které se staly určujícími pro další vývoj tak, jak ho známe v podstatě dnes. Díky oslabení komunistické a socialistické moci a postupnému rozpadu SSSR došlo roku 1990 ke znovusjednocení Německa a vyhlášení

⁴¹ *Smlouva o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německo. 1973.*

České a Slovenské federativní republiky. V tomto období se zahraniční kulturní diplomacie nacházela spíše v pozadí veškerého dění, neboť oba státy měly plné ruce práce spojené se změnami politického a společenského systému. Přesto oba státy neopomněly na vzájemné vztahy a snažily se o jejich prohlubování.

První zahraniční cesta prezidenta Václava Havla směřovala jasně do německého Bonnu, kde se sešel s tehdejším spolkovým prezidentem. Při svém projevu jeho první slova patřila omluvě a vyjádření lítosti nad událostmi konce druhé poloviny 20. století.

Základním kamenem nových vztahů se měla stát *Smlouva mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a vzájemné spolupráci*, která byla podepsána roku 1992. Její text jasně definuje, jak by měly vypadat česko-německé vztahy. Oba dva státy si v ní uvědomují svou historickou sounáležitost a blízkost, důležitost spolupráce, kulturní výměny, obchodních kontaktů a vzájemné podpory ve všech oblastech politického, kulturního, hospodářského i společenského života.

Vzájemné zahraniční kulturní vztahy okamžitě nabraly na intenzitě. Na obou stranách vzniklo velké množství nevládních organizací, které se začaly angažovat na poli mezikulturního dialogu. Úzce spolu spolupracovaly a věnovaly se otázkám, které velmi často byly citlivými pro všechny zúčastněné. Každý rok se uskutečnilo nepřeberné množství setkání, výstav, konferencí a diskuzí, které postupně přispívaly k prohlubování a zlepšování vzájemných vztahů.

V roce 1990 byl také v Praze založen Goethe-Institut, který je jednou z nejvýznamnějších německých institucí, která v ČR prezentuje německou kulturu. Každoročně přináší řadu přednášek, diskuzí, promítání, výstav a jazykových kurzů, které představují české veřejnosti německou kulturní a společenskou scénu.

2.7. Rovina VII. – Od roku 1993 do současnosti

Poslední rovina společného česko-německého soužití a sousedství započala s rozdělením ČSFR na dva státy. Od počátku roku 1993 se začaly psát moderní dějiny česko-německých vztahů a formovat do podoby, kterou známe dnes. Rozdělení československého státu přineslo novou etapu, která znamenala prvotní ochlazení v česko-německé rovině. Dokládá to projev prezidenta Václava Havla z roku 1995, kde „jasně položil limit sudetoněmeckým pretenzím; později je ještě prohloubily výroky tehdejšího spolkového ministra zahraničí Klause Kinkelera, relativizující platnost postupimských

usnesení“⁴². Východiskem, které mělo změnit tuto situaci, se stala *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím vývoji* z roku 1997. Tato deklarace definovala novou, přátelskou úroveň spolupráce mezi oběma státy a také se dotýkala veřejné diplomacie a kulturní výměny mezi zeměmi. Oba státy „oceňují dlouhé dějiny plodného a pokojného soužití Čechů a Němců, během kterého bylo vytvořeno bohaté kulturní dědictví působící až dodnes.“⁴³ Z hlediska zahraniční kulturní politiky je významný článek VII deklarace, který hovoří o vytvoření tzv. *Česko-německého fondu budoucnosti*, který se měl stát jakousi institucí, která by sloužila k financování vzájemných projektů jako „setkávání mládeže, péče o staré lidi, výstavba a provoz léčebných ústavů, péče o stavební památky a hroby a jejich obnova, podpora menšin, partnerské projekty, česko-německá diskusní fóra, společné vědecké a ekologické projekty, jazyková výuka, přeshraniční spolupráce“⁴⁴.

Tím byl položen významný základní kámen pro dobré bilaterální vztahy ve všech úrovních. Dařilo se mnoha vládním i nevládním organizacím a institucím, které se zaměřily na vytváření pozitivního obrazu svého státu ve státu druhém, podporovaly výměnu studentů, pedagogů a vědců, financovaly kulturní aktivity a mnoho dalšího. Činnost Goethe-Institutu v Praze rozšířila své kapacity a každoročně navyšovala objem uskutečněných aktivit.

V pozadí nezůstala ani Česká republika, od roku 1993 začaly po celém světě vznikat Česká centra. V Německu byla založena dokonce tři, v Berlíně, v Mnichově a v Drážďanech (to bylo v roce 2009 zrušeno; v současnosti v menší míře funguje třetí ČC v Düsseldorfu). Vedle Českých center prezentovaly ČR i další instituce, řízené různými ministerstvy. Prezentaci české kultury a vytváření obrazu převzaly do svých rukou také německé organizace, které uspořádaly řadu výstav a diskusních panelů, jež měly přiblížit německé veřejnosti společnou minulost.

Významnou rovinou vedle kulturních vztahů se staly i vztahy obchodní. Roku 1993 byla v Praze založena Česko-německá obchodní a průmyslová komora, částečně financována německým spolkovým ministerstvem. ČNOPK podporuje komunikaci mezi českými a německými firmami, umožňuje jim navázání obchodních styků, kontaktů a zprostředkování dialogu s politiky i veřejností. Vedle tohoto každoročně uskuteční česko-

⁴² PÁNEK J. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Svazek Č/1. 2011, str. 326.

⁴³ MZV ČR, *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji*. 1997.

⁴⁴ Tamtéž.

německá komora několik zajímavých konferencí týkajících se aktuálních témat a problémů, s kterými se česko-německé firmy a veřejnost mohou setkat. Od svého založení se rozrostla členská základna na více jak 600 členů z obou zemí.

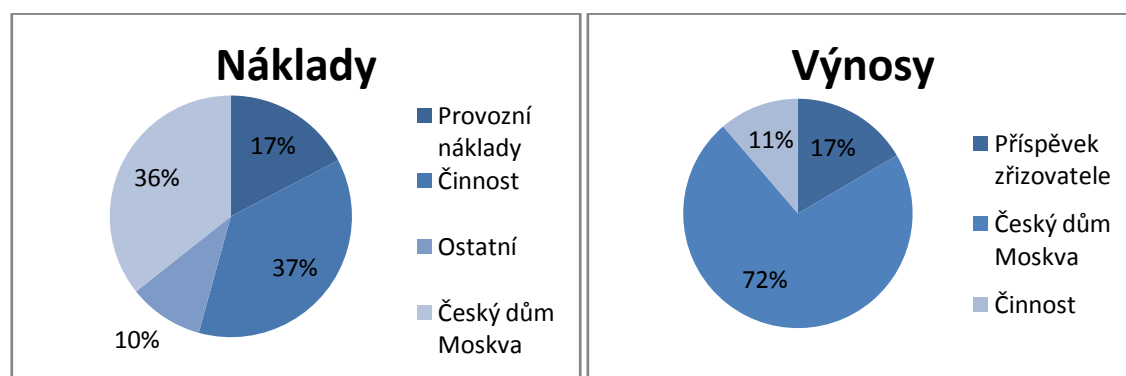
Přestože Česká republika stojí stále na svém počátku s veřejnou diplomacií ve srovnání s jinými západoevropskými zeměmi, a její podoba je brána spíše z hlediska kulturních a krajaňských vztahů, uvědomuje si stále více lidí důležitost vhodné prezentace obrazu země v zahraničí, jako důležitý nástroj, jak dosáhnout stanovených cílů a naplnit státní zájmy. Ve vztahu k Německu se snaží zaujmout důstojné postavení a rozšiřuje základnu svých aktivit. O tom, jak je na veřejnou diplomacii českým státem nahlíženo, může podat odpověď každoročně vydávaná *Zpráva o zahraniční politice ČR*, která spíše hovoří o zahraniční kulturní politice, v níž můžeme právě nalézt ukrytou veřejnou diplomacii.

3. Veřejná diplomacie ČR v Německu na příkladu ČC Mnichov

Důležitým nástrojem veřejné diplomacie a reprezentace České republiky v zahraničí jsou Česká centra, která působí na poli kulturní diplomacie jako jeden z nejvýznamnějších pilířů české veřejné diplomacie. K dnešnímu dni tvoří síť Českých center celkem 23 poboček po celém světě společně s Českým domem v Moskvě a Ústředím v Praze⁴⁵.

Česká centra jsou příspěvkovou organizací MZV ČR, která slouží jako nástroj české zahraniční politiky a podporují prezentaci v oblasti kultury, cestovního ruchu a vnějších ekonomických vztahů. Zároveň také zajišťují informační servis o České republice a mohou poskytnout přehled a zkušenosti z prostředí, v němž působí.

Obrázek 4 - Náklady a výnosy Česká centra 2013⁴⁶

⁴⁵ Detailní informace viz Příloha 4.

⁴⁶ Grafy zpracovány na základě údajů z: *Výroční zpráva Českých center 2013*.

S nově ustanovenou vládou a novým ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem byl 10. září v Praze podepsán tzv. *Statut Českých center*, který v Článku II zakotvuje hlavní pilíře činnosti ČC:

- prezentace ČR v zahraničí, především v oblasti kultury, vědy a techniky, cestovního ruchu a obchodních příležitostí společně se zajištěním účasti ČR na světových výstavách;
- zajištění kvalitního informačního servisu o ČR;
- podpora vnějších ekonomických vztahů a proexportní politiky ČR;
- spolupráce se státními i nestátními organizacemi;
- poskytování informací a dalších služeb veřejnosti v místě působení, dále propagačních a informačních materiálů, suvenýrů aj.;
- v ČR a v zahraničí šíření informace o aktivitách ČC;
- spolupráce s kulturními, vzdělávacími a obchodními organizacemi a médii v ČR a se zástupci těchto subjektů zajišťujících jejich působení v zahraničí;
- koordinace prezentace České republiky v teritoriu a hlavní partner ve vztahu k zastupitelským úřadům v oblasti veřejné diplomacie ve státu působnosti a role aktivního nástroje této prezentace.⁴⁷

Samozřejmě činnost ČC je ještě mnohem širší a obsáhlejší, dále také například spolupracují s vysokými školami a odbornými institucemi, či podporují výuku češtiny a její šíření. Podívejme se, jak si s těmito aktivitami počíná České centrum Mnichov ve vztahu k německé veřejnosti a prezentaci v Německu.

Nejdříve je potřeba upozornit, že v současné době se v Německu nachází celkem tři Česká centra – Berlín, Düsseldorf a Mnichov. A vzhledem k územní velikosti Německa, nemůže ČC Mnichov působit ve všech 16 spolkových zemích Německa. Jeho působnost je tak omezena především na Bavorsko, s přesahem do okolních zemí - Bádensko-Württembersko, Porýní-Falc a Sársko. Svou činnost zahájilo centrum již v roce 1999 a začínalo s velmi omezenými prostředky. Za tu dobu urazilo obrovskou cestu, během níž si vybudovalo v historické budově na jedné z nejznámějších mnichovských ulic – Prinzregentenstraße své zázemí s příjemným výstavním prostorem a navázalo mnoho kontaktů s bavorskou kulturní scénou a veřejností.

⁴⁷ Zpracováno z: *Statut Českých center*. 2014. A *Zřizovací listina příspěvkové organizace Česká centra*. 2014.

Při své stáži v Českém centru Mnichov, kterou jsem absolvovala na přelomu let 2012/2013, jsem měla možnost poznat a posoudit, jak pracuje ČC Mnichov a jak se prosazuje ve svém teritoriu. Během mé stáže se zároveň vyměnili ředitelé, a o to zajímavější byla příležitost poznat rozdílné přístupy k prezentaci ČR v Německu.

ČC Mnichov spolupracuje s celou řadou především bavorských státních a nestátních institucí jako je Adalbert Stifter Verein, Gasteig, Ludwig-Maximilian Univerzita Mnichov, Arena Filmtheater, Maximiliansforum, Filmmuseum München, Vysoká škola aplikovaných věd Mnichov, Státní knihovna Mnichov a mnoho jiných.

V rámci své činnosti ČC Mnichov každoročně uspořádá nepřeborné množství aktivit a událostí, z nichž některé pořádá čistě pomocí vlastních sil a jiné ve spolupráci se svými českými či německými partnery. Ne všechny aktivity se odehrávají v prostorách Českého centra, velká část se koná v lukrativních prostorách německých kulturních a vzdělávacích partnerských institucí.

K prezentaci české kultury každé dva měsíce vychází program. Tento program se již připravuje minimálně půl roku před jeho vydáním. Na jeho podobě má hlavní slovo ředitel ČC a spolu s programovým koordinátorem doladí veškeré detaily ohledně vizuální podoby, ale i obsahu. Společně hledají a oslovují české umělce a prostřednictvím českých kulturních institucí obstarávají potřebné materiály. Jakmile je již známa podoba programu, vytváří se s měsíčním předstihem tisk a distribuce programu. Zároveň se vytváří dvoujazyčné texty k jednotlivým událostem a postupně se prezentují na webových a sociálních stránkách ČC Mnichov.

Veškerá činnost ČC Mnichov leží v rukou dvou lidí – ředitele a jeho programového koordinátora. K dispozici mívají obvykle 1 – 3 stážisty, kteří pracují v ČC dobrovolně a často se k praktiku dostanou pomocí kooperace ČC s vysokými školami – jak českými, tak německými. Prostředí, ve kterém se pracuje, tak není čistě „české“ ale česko-německé. Ve srovnání například s Goethe-Institutem v Praze, kde jsem měla možnost absolvovat také stáž, je personální zastoupení ve velkém nepoměru k ČC Mnichov. V Goethe-Institutu pracuje kolem 50 osob a je zde několik oddělení – programové, pro komunikaci s veřejností aj., přičemž často má každé oddělení k dispozici jednoho stážistu, který je v jejich činnosti podporuje. Zároveň stážisté na Goethe-Institutu bývají obvykle německého původu. Přesto se ale nedá říci, že by program a prezentace ČC Mnichov byla ve stejném nepoměru.

Akce uspořádané ČC Mnichov se dotýkají všech oblastí kultury, každoročně se uskuteční mnoho výstav, diskuzí, předčítání, koncertů, promítání a dalších kulturních událostí. Rozpočet na každou akci je individuální a někdy se pohybuje „pouze“ v desítkách euro. Podívejme se na významné kulturní události uskutečněné v roce 2012 a 2013, které představili německé veřejnosti Českou republiku a její kulturní scénu.

Oblíbeným oborem, které ČC prezentuje, je architektura. Především ve spolupráci s mnichovskou technickou univerzitou a univerzitou v Řezně. V roce 2012 ČC představilo německé veřejnosti významného architekta Adolfa Loose a jeho stavby, které se nacházejí na území ČR. O rok později byla prezentována výstava Michala Míčka: *Šumná a bezbranná*, která poukázala na ohrožené památky a objekty architektury 19. a 20. století v ČR. Ani v roce 2015 se nezapomíná na architekturu a představí Mnichovu český kubismus – významný architektonický styl, jenž je typicky českou záležitostí.

Velká pozornost je věnována i výtvarnému umění. V roce 2012 se představila v Českém centru Mnichov Ruth Kohnová, česká malířka žijící v Německu, která ilustrovala například díla světoznámých českých spisovatelů Erbeny a Komenského. Velkým tématem v roce 2013 se stala osobnost Franze Kafky. Nejenže k jeho dílům byla představena výstava *K: Kafka v KomiKsu*, ale zároveň se uskutečnil koncert na téma Kafkova Zámku. Častým tématem v rámci výtvarného umění ČC Mnichov, které prezentuje veřejnosti, se stává společná česko-německá minulost. Návštěvníci tak mají možnost nahlédnout na některé kontroverzní otázky česko-německé minulosti z jiného úhlu a dozvědět se mnoho zajímavého. Z mého pohledu je tato část velmi praktická a užitečná, u německých návštěvníků velmi oblíbená a navštěvovaná. Díky prezentaci a možnosti otevřít prostor pro nové otázky se toto ukazuje jako dobrá cesta, jak si uvědomit, že jsme si jako národy velmi blízcí a máme mnoho společného. Díky tomuto uvědomění pak může docházet k navázání lepších sousedských vztahů a začít spolupráci na přátelské úrovni. Výtvarné umění ale nezůstává jen u „těžkých“ otázek, ale prezentuje také veselou a hravou povahu českého národa. V současné době bude k vidění v ČC Mnichov výstava Radka Pilaře pro děti.

Významnou událostí se pro ČC Mnichov a německou veřejnost stávají výstavy a události spojené s designem. Každý rok se v březnu koná v Mnichově akce nazvaná *Internationale Handwerkmesse*. V jejím rámci se do Mnichova přijíždí představit celá řada umělců ze všech koutů světa. České centrum v těchto dnech umožňuje

se nadaným českým umělcům především z oblasti šperkařství představit na mnichovské scéně a prezentovat tak Českou republiku.

Ani české divadlo nezůstává pozadu a je představováno německému publiku. Obvykle se využívá zahraničních veřejných prostor pro prezentaci českých divadelních a tanečních souborů a uskupení, loutkového divadla či pantomimy. České centrum zde hraje hlavně roli zprostředkovatele a podpory českým umělcům v německém prostředí a usnadňuje komunikaci mezi stranami s využitím svých zkušeností a kontaktů, které si za dobu své působnosti v oblasti získalo.

Asi nejvýznamnější a nejnáročnější událostí Českého centra v Mnichově se stává každoročně týdenní filmový festival českého filmu. Ve spolupráci s Arena Filmtheater, Filmmuseum München či dalšími institucemi je představena německému publiku široká škála z české kinematografie vyprávějící jak obyčejné příběhy, dokumenty, komedie či dramata, tak filmy patřící k české klasice. Na mnichovské scéně se tak během jednoho týdne představí mnoho žánrů a filmů ČR, které nemá veřejnost v Mnichově možnost jen tak shlédnout. Vedle filmového týdne se snaží ČC svému stálému publiku alespoň jednou za měsíc představit něco málo z českého filmu. Oblíbeným žánrem se stává dokument, často spojený opět s česko-německou tematikou a vzájemnými vztahy, nebo filmy, které propojují česko-německý prvek. Často má divák také možnost se setkat s dokumenty od slavných českých režisérů, kterými jsou Věra Chytilová či Helena Třeštíková, ale nechybí tu ani jméno Jana Hřebejka, Miloše Formana a dalších.

Kromě promítání a seznámení s českou kinematografií ČC Mnichov prohlubuje své kontakty, buduje dlouhodobá partnerství s německými filmovými organizacemi či poskytuje rozsáhlý produkční servis – tlumočení, otitulkování, doprovodný program a mnoho jiného. To vše je činěno s cílem oslovit co největší veřejnost a rozšířit řady stávajícího publika.

Předposlední oblast v rámci kulturní diplomacie je reprezentace české hudby. Velká příležitost se dává především málo známým umělcům hlavně alternativního směru, ale neopomíná se ani na známé a méně známé soubory hrající vážnou hudbu. Především v Mnichově je velmi oblíbená tzv. *Dlouhá noc hudby* (Die lange Nacht der Musik). Jedná se o jakýsi „open air“ festival, kterého se účastní téměř všechny kulturní organizace a instituce působící v Mnichově. Během této noci se na více jak 100 různých mnichovských stanovištích představují různí hudební umělci všech zaměření a žánrů. České centrum si

uvědomuje důležitost této akce, a proto se také zapojuje a otvírá tuto noc své prostory, které se na jeden večer změní v hudební sál s možností dát si něco dobrého, zatancovat si a poslechnout si českou hudební scénu. Díky rozsahu akce se tak s českou hudbou seznámí i veřejnost, která obvykle nepatří k pravidelným návštěvníkům centra.

Posledním pilířem prezentace české kultury je literatura. ČC se zaměřuje především na prezentaci současné české literatury, ale nechybí ani čtení, přednášky a panelové diskuze spojené s díly českých literárních velikanů jako je J. Seifert, K. J. Erben a další, z mladší generace se pak objevují jména Ivana Klímy, Václava Havla nebo Jiřího Gruši. Zřejmě nejoblíbenějším autorem, který je představován německé veřejnosti, se stal Jaroslav Rudiš, který sám je s německou kulturou velmi spjat a ve svých dílech často prezentuje německý prvek. Zajímavou literární akcí se v roce 2012 stala „tour“ *LiteraToUR.cz*, kde se na cestě po jižním Německu představilo několik českých autorů a čtenářům ve svých destinacích přečetlo něco málo ze své tvorby. V roce 2013 se pak na různých místech po Mnichově uskutečnil měsíc literatury. V kavárnách a dalších prostorech bylo představeno hned několik českých autorů nejen čtením z jejich knih, ale i dalšími formami – například film. V započaté tradici ČC Mnichov hodlá dále pokračovat a na květen 2015 plánuje v rámci *České noci literatury* představit další nadané české autory.

České centrum Mnichov se také zapojilo do projektu *Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015*. Jako spoluorganizátor akce pomohlo ČC s prezentací tohoto projektu a představilo Plzeň a její kulturní program. Zároveň nebylo opomenuto přiblížit německému publiku Plzeň jako místo, kde dříve žila nemalá německá menšina, která se zde hospodářsky a kulturně angažovala, a také jako místo se širokým spektrem kulturního využití.

Zájem u německé veřejnosti a vysokou návštěvnost v roce 2012 vyvolala akce *Hlasy Romů*, která umožnila rozsáhlou diskuzi na téma integrace evropských Romů do společnosti a zlepšení jejich společenského statutu. V roce 2012 také bylo uskutečněno s podporou Úřadu bavorské vlády symposium *Na cestě k sobě. 20 let česko-německé smlouvy o dobrém sousedství*. Symposia se zúčastnilo mnoho prestižních hostů ze světa diplomacie, politiky a vědy, kteří poskytli odborný pohled na hlavní problémy česko-německých vztahů a jejich proměny od podpisu smlouvy. Téma společných dějin a minulosti se nevyhnulo ani roku 2013 a do nejlepších akcí se zapsala událost *Mír pro naši dobu? 75 let Mnichovské dohody*. Akce se konala k příležitosti 75. výročí od podpisu dohody a zaznamenala hojnou návštěvnost.

Vedle kulturní prezentace ČC věnuje část své pozornosti podpoře vědy a výzkumu. Stěžejní úkol je zaměřen na šíření a výuku českého jazyka. Kromě toho také prezentuje úspěchy českých vědců a rozvíjí spolupráci s vysokými školami a univerzitami, nebo s odbornými institucemi. České centrum Mnichov ve svých prostorách také disponuje menší knihovnou s českou literaturou. Dále ČC spolupracuje s Českou školou bez hranic a nabízí možnost složit zkoušky z českého jazyka a získat evropsky uznávaný certifikát Karlovy univerzity.

V rámci podpory obchodu mnichovské centrum nabízí spíše doplňkové služby spojené s možností zapůjčení svých prostorů k prezentaci českých firem. Zároveň při pořádání akcí umožňuje vyzdvihnout sponzorskou účast firem na dané události a provést nenásilnou formu prezentace. Podobně tomu je i v oblasti cestovního ruchu, kdy kromě jiného může danou oblast prezentovat formou poskytnutí brožurek a dalších informací, které si zájemce přímo v centru vyžádá.

Jelikož se v Mnichově nachází i generální konzulát ČR, nechybí komunikace mezi těmito dvěma institucemi. Generální konzul je často zván na akce pořádané Českým centrem a při té příležitosti nechybí ani pár slov, která na nich pronáší. Obě instituce mezi sebou spolupracují a pomáhají si, pokud je to potřeba. Zároveň si poskytují informace a kontakty, aby mohly svou činnost v teritoriu provádět co nejlépe.

Porovnáme-li České centrum a jeho aktivity s celkovou činností všech center, můžeme říci, že se nachází někde uprostřed svým rozsahem akcí. V některých oblastech, jak ukazuje tabulka 1, se dokonce nachází nad průměrem. Přestože ČC Mnichov patří co do počtu zaměstnanců k těm nejmenším, je velmi aktivní a na prezentaci českého pozitivního obrazu v zahraničí věnuje veškeré úsilí.

Tabulka 1- Činnost ČC Mnichov v letech 2012, 2013 v porovnání s celkovou činností Českých center⁴⁸

	Celkem ČC 2012	ČC Mnichov 2012	Celkem ČC 2013	ČC Mnichov 2013
Počet akcí/projektů	více jak 2500	169	přes 2000	105
Počet studentů Českého jazyka	1722	31	1591	28
Počet zahraničních mediálních ohlasů	přes 4500	391	5100	404
Počet fanoušků Facebook	není k dispozici	398	40 000	860
Počet odběratelů Newsletteru	42528	1979	43000	2081
Počet delegátů	1300	více jak 60	2039	98

⁴⁸ Data zpracována z: *Výroční zpráva Českých center 2012 a Výroční zpráva Českých center 2013.*

Dalším faktorem v působení mnichovského centra, který je zajímavé sledovat, je jeho publikum a návštěvníci, kteří přicházejí do ČC. Jak již bylo výše napsáno, veřejná diplomacie slouží k budování dobrého jména vysílající země v zemi hostující a měla by působit a oslovovat zahraniční veřejnost. V případě ČC je důležité oslovit co nejširší veřejnost ve svém teritoriu, ovšem je to úkol velmi těžký. Při svém působení v mnichovském centru jsem měla možnost sledovat návštěvníky, kteří tam přicházeli a účastnili se programu. Výsledek byl z mého pohledu lehce překvapující. „Jednorázové“ akce, jako zahájení výstavy či předčítání, přilákalo spíše vždy české publikum – tedy lépe řečeno české krajany, kteří v Mnichově žijí několik desítek let. Těchto událostí se účastnila i řada zástupců mnichovských kulturních institucí. Z mnichovské veřejnosti pak bylo jen málo těch, kteří by tu byli viděni.

Jinak tomu ale bylo například u akcí dlouhodobějšího rázu, kdy do ČC přicházeli především právě Němci, aby se podívali na výstavu, získali informace o České republice, či jen o plánovaném programu centra. Za měsíc se tak v centru vystřídalo i několik stovek německých návštěvníků všech věkových kategorií i zaměření se zájmem o danou akci a o objasnění spojitostí k prezentovanému tématu.

Německé publikum také v hojném počtu navštěvovalo akce typu jako promítání českého filmu nebo prezentace české hudby. Velký vliv na složení publika/návštěvníků kromě „přitažlivosti“ události měla činnost i ostatních kulturních institucí ve městě. Neboť pokud se konalo souběžně několik událostí v jednom večeru, tak si tyto instituce navzájem „přetahovaly“ zájemce o kulturní dění.

A jak vnímá „své publikum“ současný ředitel ČC Mnichov Ondřej Černý? Říká: *„snažíme se, aby každá akce, kterou u nás děláme, měla německého partnera, který přitáhne německé publikum. Ale může se to podařit jen zčásti. Krajané prostě vnímají české centrum jako svou půdu a my jim v návštěvách určitě bránit nebudeme. Je ale jasné, že prioritou pro nás musí být akce mimo naše centrum.“*⁴⁹

A o činnosti Českého centra říká: *„naše činnost je jednoznačně nástrojem veřejné diplomacie. A v celém Jižním Německu – vedle práce mnichovského generálního*

⁴⁹ Osobní rozhovor s O. Černým (viz email), 9. 4. 2015. Celý rozhovor v příloze č. 5.

konzulátu a honorárních konzulátů ve Stuttgartu a Norimberku – nástroj nejvýznamnější.“⁵⁰

Dalším důležitým momentem v činnosti centra je jeho komunikace s „fanoušky“ a veřejností a využití médií. Média jsou významným nástrojem k prezentaci veškeré činnosti ČC Mnichov, díky jejich správnému využití může zájemce z pohodlí svého domova získat téměř všechny informace, o které se zajímá. Díky médiím může centrum aplikovat svou strategii na cílovou skupinu a komunikovat s ní. Eliška Tomalová uznává významnou roli v propagaci kulturní diplomacie internetu a sociálních sítí, ale také říká, že: *v žádném případě ale virtuální diplomacie nemůže nahradit lidský kontakt, který je ve veřejné diplomacii, jejíž je kulturní diplomacie součástí, vlastní.*“⁵¹ K roli médií se také vyjadřuje Jiří Rosenkranz, který zmiňuje několik důvodů, proč je pro činnost veřejné a kulturní diplomacie důležité reagovat na vývoj moderních technologií a médií, a říká: *„Prvním z nich je schopnost oslovit konkrétní cílovou skupinu, což elektronická komunikace usnadňuje, zvláště pokud máte v úmyslu oslovit mladší generaci. Přednosti elektronické komunikace využívají i některá naše zahraniční centra, která komunikují s veřejností například prostřednictvím blogu, Facebooku či informují o svých aktivitách prostřednictvím elektronického newsletter.*“⁵² Právě Facebook a Newsletter jsou dva hlavní komunikační kanály, které České centrum v Mnichově využívá ve své komunikaci s veřejností. Nyní eviduje přes 1100 fanoušků na Facebooku, což je oproti loňskému roku nárůst o více jak 300 a počet odběratelů Newsletteru již přesáhl hranici 2000. Tato čísla se nemusejí zdát nijak závratná, ovšem v porovnání s dalšími institucemi či českými centry je tento výsledek poměrně dobrý.

Důležité je upozornit, že komunikace na Facebooku není pouze nahodilou činností, ale Česká centra si nechala vypracovat studii, která jim říká, jak by komunikace měla probíhat, co a jakým způsobem by mělo být sdělováno a prezentováno, či jaké nástroje je k tomu dobré používat. ČC Mnichov používá na Facebooku dva profily, osobní a korporátní. Proč tomu tak je? Na tom prvním se sdělují informace neformálního rázu, informuje se o významných výročích spojených s Českou republikou či se jen „sdílí“ odkazy partnerských institucí a fanoušků. Druhý profil, korporátní, je pro potřeby činnosti centra daleko zajímavější. Na něm lze vyčíst řada zajímavých údajů o všech, kteří stránky navštěvují a

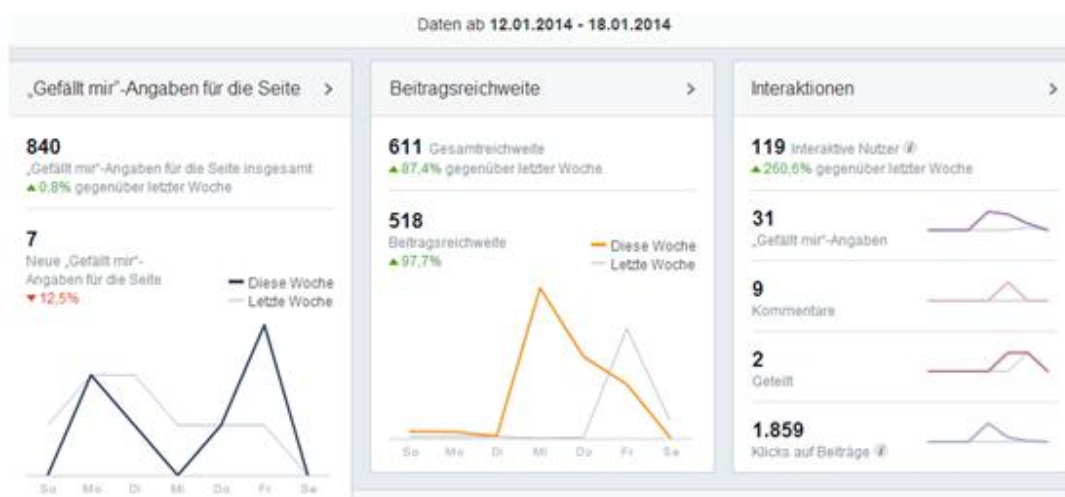
⁵⁰ Osobní rozhovor s O. Černým (via email), 9. 4. 2015. Celý rozhovor v příloze č. 5.

⁵¹ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie v éře sítí, in: *Mezinárodní politika*, 05/2009, s. 22.

⁵² Tomalová, E.: Kulturní diplomacie v éře sítí, in: *Mezinárodní politika*, 05/2009, s. 22.

vyvíjejí na nich nějakou aktivitu („lajkování, sdílení, komentování“). Lze tak zjistit průměrný věk, převahu pohlaví, který příspěvek zaujal a mnoho dalšího.

Obrázek 5 - Ukázka sledování údajů o aktivitě na Facebooku⁵³

Právě toto sledování odhaluje prostor a mezery pro zlepšení a ukazuje, kde je potřeba cílit, aby bylo dosahováno tížených výsledků.

Vedle sociálních sítí je dalším významným sdělovacím prostředkem web mnichovského centra. Tento web je téměř každý den aktualizován zaměstnanci a stážisty centra a jsou na něm veškerá důležitá oznámení a informace o plánovaných akcích a aktuálním dění v centru. Návštěvník zde zjistí vše od probíhajících událostí, přes pracovní nabídky v různých institucích až po možnost studování českého jazyka a získání certifikátu. Vizuální podoba je pro všechna Česká centra ve světě stejná. Stránky jsou obvykle ve dvou jazykových verzích, samozřejmě v české, a pak v národním jazyku daného teritoria.

Z pohledu stážisty mohou konstatovat, že činnost Českého centra Mnichov jako nástroje veřejné a především kulturní diplomacie plní své účely na poli své působnosti a velmi dobrým jménem prezentuje Českou republiku v teritoriu. Svým návštěvníkům vychází naprosto vstříc a neexistuje, aby nějaký dotaz či prosba zůstala bez odezvy. Pracovníci centra si uvědomují důležitost jejich práce a společnými silami z daných prostředků vytvářejí příjemnou atmosféru na všech svých akcích a prezentují pestrý program a tradice české kulturní společnosti a veřejnosti.

⁵³ Zdroj: <https://www.facebook.com/pages/Czech-Center-Munich-Tschechisches-Zentrum-M%C3%BCnchen/332685839394?sk=insights>.

Závěr

Z hlediska vývoje se řada autorů shoduje s názorem, že veřejná diplomacie je poměrně novým druhem diplomacie, který se poprvé objevuje až v 2. polovině 20. století, je postupně přijímán a začleněn jednotlivými státy do jejich zahraniční politiky a stále více se stává jejím významným nástrojem. V mnoha publikacích se autoři také shodují na tom, že dříve veřejná diplomacie měla velmi blízko k propagandě a v historii se objevovala právě spíše jako agitace či cílené ovlivňování veřejnosti.

Veřejná diplomacie může být velmi účinný nástroj pro prezentaci domácího státu v zahraničí a získání si postavení v rámci mezinárodního systému. Je to však velmi složitý proces, který je potřeba velmi pečlivě před „vypuštěním“ promyslet, analyzovat a zhodnotit jeho dopady. Důležité je si také stanovit, co přesně bude prezentováno, jakým způsobem, a co by si oslovená veřejnost měla odnést.

Významnou součástí veřejné diplomacie tvoří diplomacie kulturní. V dnešní moderní době hraje kultura určující faktor, který má co nabídnout široké zahraniční veřejnosti a může „přilákat“ mnoho pohledů z celého světa. Především pro státy malého a středního typu, jakým je Česká republika, může být kultura důležitým zahraničně politickým nástrojem pro prezentaci a postavení v mezinárodním systému. U země jako Německo, pak kultura může mít stejně významné postavení z hlediska překonání negativní části minulosti a možnosti se prezentovat v pozitivním smyslu a ukázat veřejnosti, že má co poskytnout. Kulturní diplomacie není pouze o prezentaci kulturní scény prezentujícího státu, ale zahrnuje i aktivity spojené s podporou studentů, pedagogů, vědců, krajanů a mnoho jiného. Stává se tak nástrojem zahraniční politiky, který je ve své podstatě velmi nenucený a dobrovolný, přesto má velký vliv.

Přestože veřejná diplomacie je jak v české, tak německé zahraniční politice používána několik desítek let, jedná se o pojem, který elity obou států stále nejsou zcela schopni definovat a přesně vymezit. Ovšem v porovnání s Německem je tento obor v ČR stále na svém počátku a „ztrácí“ za Německem několik důležitých let. Porovnáme-li oba státy na poli veřejné diplomacie, z hlediska rozdělení zjišťujeme, že hlavním aktérem u obou států je státní aparát a především ministerstvo zahraničních věcí. Vedle toho působí v obou zemích mnoho dalších institucí, které se zabývají prezentací a agendou veřejné a kulturní diplomacie a důležitými nositeli jsou také nevládní a soukromé subjekty. Z hlediska

struktury státního aparátu z výše uvedeného lze konstatovat, že Česká republika opravdu stále stojí na svém počátku a „tápe“ jakým směrem se vydat, důkazem je i nedávná reorganizace Ministerstva zahraničních věcí ČR, kde z původních odborů, vznikl odbor zabývající se přímo veřejnou diplomacií. Můžeme tak doufat, že se tímto krokem podaří posunout veřejnou diplomacii o úroveň dál. Podíváme-li se na německý státní aparát, je zde vidět značná „pečlivost“ v jeho struktuře a také důležitý význam, který veřejná diplomacie zaujímá. Jednak to je dáno především negativním dopadem prezentace od 30. let do konce druhé světové války, kdy právě veřejná diplomacie je dobrým nástrojem, jak znovu vybudovat nenásilně dobré jméno na mezinárodní scéně, jednak je to také tím, že Německo má daleko větší kapacity (finanční i personální) a delší tradici v tomto oboru. Výrazným rozdílem mezi oběma státy je také podpora studentů a další veřejnosti. Pro Německo je typická velká podpora a udělování různých stipendií nadějným studentům a vědcům nejen z České republiky. Jelikož je to poměrně nákladná záležitost, mohou si ji dovolit právě země jakou Německo je. Ovšem z jiného úhlu pohledu je to důležitá činnost, díky níž se do Německa vrací zahraniční elita z jiných zemí. Zde tak stojí prostor i inspirace pro českou veřejnou diplomacii, jak oslovit zahraniční veřejnost a získat ji „na svou stranu“.

Podíváme-li se na vývoj a vzájemný vliv obou kultur v jejich vzájemné historii, která začíná v podstatě příchodem prvních Slovanů a jejich kontaktem s Franckou říší, zjistíme, že toto soužití má velmi hluboké kořeny, které formovaly až do současnosti dnešní podobu česko-německých vztahů. Od svého počátku lze nalézt zárodky veřejné diplomacie, které se nejprve projevovaly necíleným působením nedomácích vlivů. Především český stát a hlavně jeho panovníci se „vyžívali“ a inspirovali německým prvkem. Díky rodu Přemyslovců a Lucemburků proudil do českých zemí nezastavitelně německý živel a přinesl sebou mnoho prvků nejen německé kultury, která se silně etablovala do kultury české. Zároveň díky intenzivnímu kontaktu obou států vedle sebe žil německý i český národ po dlouhá staletí, což se ukázalo jako hlavní otázky problému ve 20. století.

Nešlo však jen o jednostranné „ovlivňování“ a přenos prvků dané kultury. Díky českým panovníkům se dostával český prvek i na německé území. S příchodem husitů pak můžeme hovořit o prvním silném cíleném projevu propagace reformátorských myšlenek a názorů, které později převzali i němečtí reformátoři, kteří se inspirovali právě v českých

zemích. Přestože nejde stále o veřejnou diplomacii, jak ji známe dnes, je to velmi významný moment ve společné historii.

Další takový moment přichází například s Jiřím z Poděbrad a jeho snahou o vytvoření evropské unie křesťanských států, která přestože nebyla úspěšná, znamenala prezentaci vyspělosti a hodnot českého státu, a inspiraci, které se staly jedním z prvních předchůdců dnešní Evropské unie.

V 17. a 18. století se opět silně projevoval prvek německý. Němci tvořili významnou součást obyvatelstva českých zemí a cíleně se snažili etablovat vše německé na českém území. I zde je vidět počátek veřejné a především kulturní diplomacie, kdy se zakládaly německé kostely, školy a kladl se důraz na šíření německého jazyka, který se snažil vytlačit jazyk český. To se nakonec díky snahám některých českých nacionalistů nepodařilo a český prvek se podařilo zachovat pro další generace. Přesto však do českých zemí proudilo mnoho kulturních děl německého původu, které se staly důležitým základem pro především společenské vědy (Kant, Nietzsche, ...).

Další společná etapa ve veřejné diplomacii obou zemí se začala formovat se vznikem Československa, které se nyní mohlo prezentovat na mezinárodní scéně samostatně. To probíhalo především formou prezentace národních symbolů a znaků, vydáváním bankovek, ale i podáváním zpráv o kulturním děním a vydáváním tisku a různých propagačních brožurek. Důležité je si uvědomit, že na českém území stále byla zastoupena silná německá menšina, která se díky těmto projevům dennodenně setkávala s prezentací československého státu a jeho hodnot. Přestože tak stále nešlo o veřejnou diplomacii dnešní doby, mělo tehdejší působení vliv na německou zahraniční veřejnost.

Negativním momentem, který nejvíce otrásl česko-německými vztahy a soužitím, byl nástup nacismu v Německu k moci a tím i Adolfa Hitlera. Postupně byl „zlikvidován“ československý stát a veškerá zahraničně politická prezentace byla nucena se přesunout do zahraničí, kde mohla v menší míře „přežívat“ a působit.

S porážkou Německa přišla další etapa – dvou německých států. Československo se stalo součástí socialistického bloku stejně tak jako Německá demokratická republika. Tehdejší veřejná a kulturní diplomacie se mezi oběma státy nesla ve stejném duchu a byla přijímána tak, jak si přál Sovětský svaz. Jinak tomu bylo ve vztahu ČSSR a SRN, kdy vzájemné vztahy na několik let v podstatě přestaly existovat. Až s „otevřením“ situace

na mezinárodní scéně bylo umožněno v 70. letech k opětovnému navázání diplomatických styků a možnost začít se vyrovnávat se vzájemnou minulostí a jejím nepříznivým dopadem. To se stalo ústředním tématem pro oba státy po celý zbytek 20. století, kdy v 90. letech byla opět obnovena otázka „Mnichova“ a snaha ji vyřešit jednou pro vždy. Zde se nachází další zlomový bod i z pohledu veřejné diplomacie, kdy kromě vyrovnání se s „Mnichovem“ přichází návrh na spolupráci na všech možných úrovních – především kulturní, vědecko-výzkumné, ale i jiných.

Od tohoto momentu dochází ke stabilizaci česko-německých vztahů a nastartování nové dimenze veřejné diplomacie v současném moderním pojetí. V Čechách je založen Goethe-Institut jako nositel kulturního odkazu Německa, o něco později ČR zakládá v Německu Česká centra, která mají totožnou funkci jako Goethe-Institut. Zároveň díky zastupitelským úřadům a navázání diplomatických styků byla umožněna v menším měřítku vzájemná reprezentace a prezentace. V současné době se česko-německé vztahy nacházejí na svém „vrcholu“ a spolupráce probíhá na všech úrovních. Zainteresován není pouze státní aparát, ale i mnoho institucí, měst a regionů, které navzájem spolupracují a pomáhají si. Dochází tak k vzájemnému vytváření pozitivního obrazu v obou zemích a stávají se navzájem pro sebe a domácí veřejnost atraktivní.

Že je tato spolupráce úspěšná a přijímána veřejností druhého státu jasně dokládá příklad Českého centra Mnichov, které i přes svůj nízký rozpočet, láká každoročně mnoho zájemců ve svém teritoriu působnosti a pozitivně prezentuje obraz České republiky v Německu.

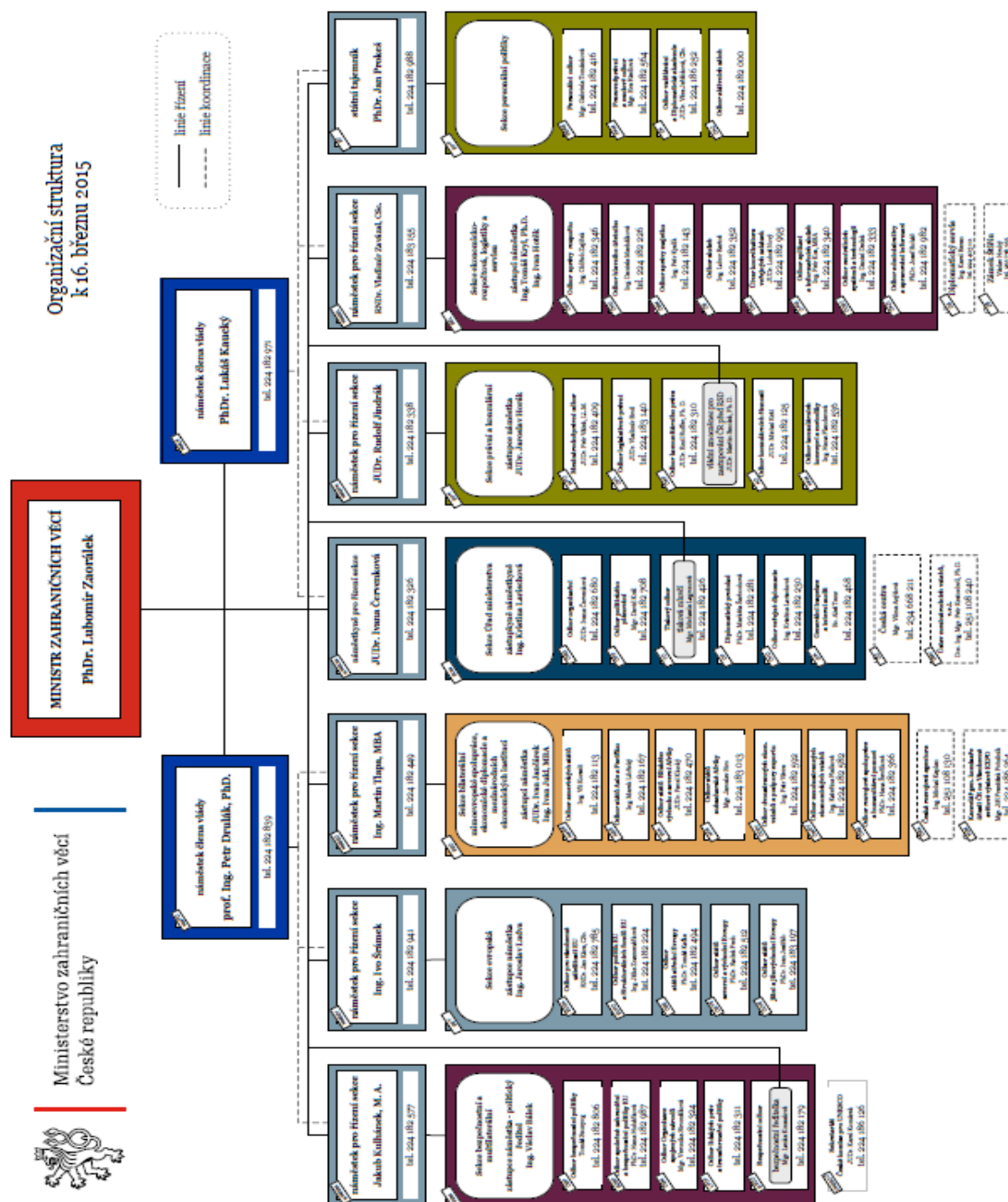
Seznam použitých zkratk

BBC	British Broadcasting Corporation
ČC	České centrum
ČNOPK DTIHK	Česko-německá obchodní a průmyslová komora Deutsch-tschechische Industrie- und Handelskammer
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSR	Československá republika (od roku 1938 Česko-Slovenská republika)
ČSSR	Československá socialistická republika
DAAD	Německá akademická výměnná služba Deutsche Akademische Austauschdienst
EUNIC	European Union National Institutes for Culture Sdružení evropských národních kulturních institutů
GI	Goethe-Institut
GIZ	Německá společnost pro zahraniční spolupráci Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NDR	Německá demokratická republika
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	United States of America Spojené státy americké

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1-Vítězný návrh soutěže na logo ČR - barevná varianta	15
Obrázek 2 - Schéma zahraniční politiky a přehled diplomatických činností	18
Obrázek 3 - Logo Českých center	23
Obrázek 4 - Náklady a výnosy Česká centra 2013	47
Obrázek 5 - Ukázka sledování údajů o aktivitě na Facebooku	56
 Tabulka 1- Činnost ČC Mnichov v letech 2012, 2013 v porovnání s celkovou činností Českých center.....	53

Příloha č. 1: Organizační struktura MZV ČR k 16. 3. 2015⁵⁴

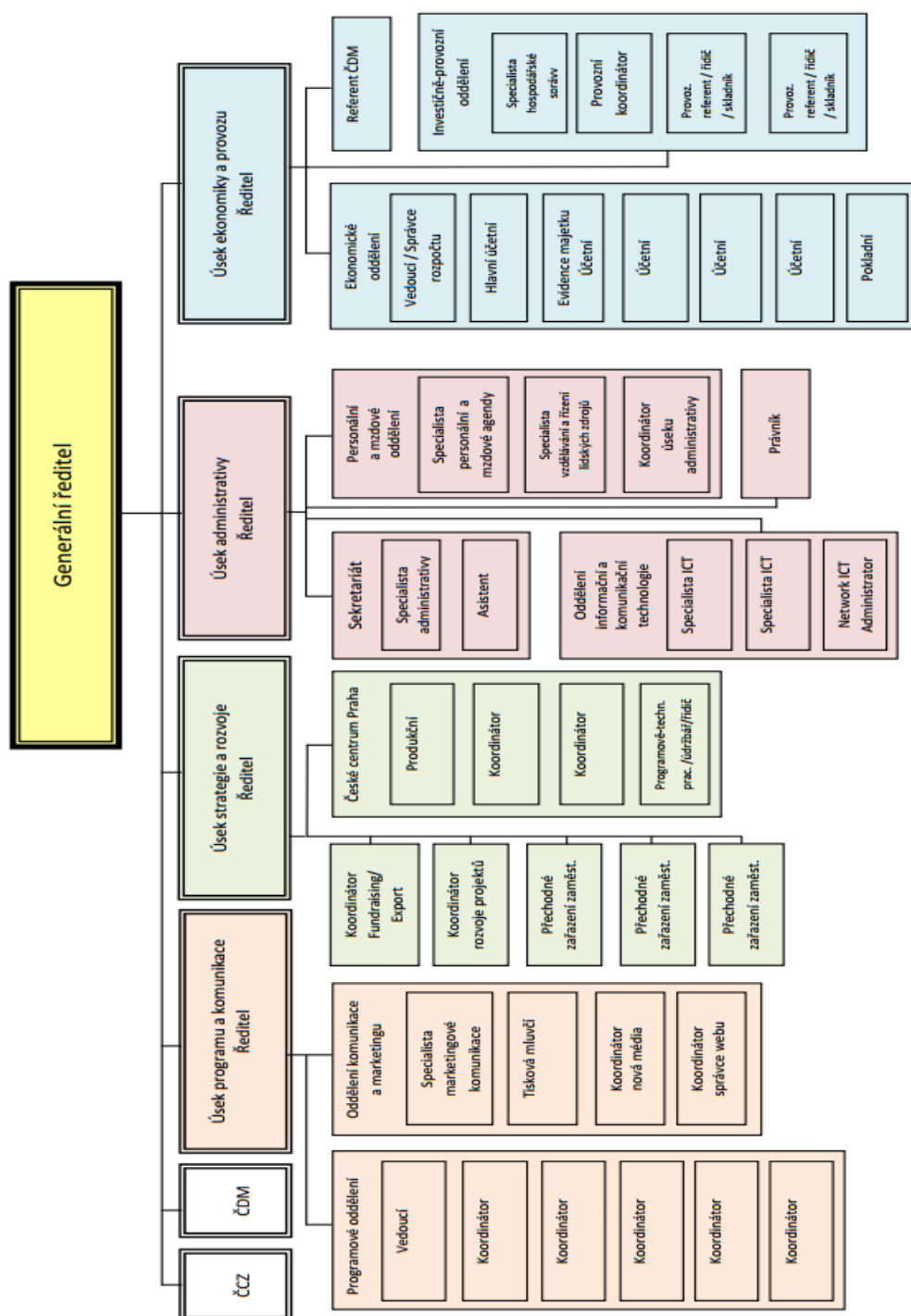
⁵⁴ *Organizační struktura MZV k 16. 3. 2015*. In: [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/73008/OrganigramMZV_2015_03_16.pdf. Aktuální stav na: <http://www.mzv.cz>.

Příloha č. 2: Úkoly a charakteristika Odboru veřejné diplomacie⁵⁵

- Zabezpečuje zapojení relevantních subjektů státní, neziskové, akademické i soukromé sféry do realizace prezentačních projektů.
- Spolu s dalšími útvary MZV navrhuje priority veřejné diplomacie ČR a následně tyto priority implementuje do projektů veřejné diplomacie.
- Ve spolupráci s tiskovým odborem a příslušnými ZÚ zajišťuje prezentaci ČR v zahraničních médiích.
- Řídí pracovní koordinační skupinu pro oblast veřejné diplomacie, kterou tvoří zejména zástupci sekce ministra/kabinetu ministra, sekce ekonomické spolupráce a zahraniční prezentace, odboru veřejné diplomacie, tiskového odboru, kanceláře strategie, analýz a plánování a Českých center. Setkání pracovní koordinační skupiny svolává zpravidla jednou měsíčně.
- Ve spolupráci s tiskovým odborem využívá k prezentačním aktivitám internetové stránky a sociální sítě spravované MZV.
- Koordinuje přípravu a konání konferencí v prostorách MZV.
- Ve spolupráci se zmocněncem pro krajské záležitosti koordinuje po obsahové stránce rozhlasové vysílání ČR do zahraničí.
- Je gestorem jednotného vizuálního stylu MZV. Zajišťuje výrobu informačních a prezentačních materiálů o ČR a MZV pro potřeby MZV a dohlíží na jejich jednotnou grafickou úpravu a soulad s jednotným vizuálním stylem. Ve spolupráci s odborem administrativy a zpracování informací a dalšími útvary MZV zajišťuje distribuci vlastních i získaných materiálů.
- Podílí se na formulování zahraniční politiky ČR v oblasti kulturních a nevládních vztahů.
- Udržuje kontakty s nevládními organizacemi se zahraničním zaměřením v ČR a s mezinárodními nevládními organizacemi a poskytuje jim podle potřeby informace napomáhající udržování mezinárodních nevládních styků ČR.
- Zajišťuje chod sekretariátu Komise pro prezentaci ČR ve smyslu usnesení vlády č. 74 ze dne 19. ledna 2005, o Koncepci jednotné prezentace ČR.
- Je gestorem sjednávání kulturních dohod, spolupracuje při sjednávání na ně navazujících protokolů a sleduje jejich plnění.
- Zajišťuje agendu související s udělováním resortního vyznamenání „Cena GRATIAS AGIT“.
- Zajišťuje výkon agendy Středoevropské kulturní platformy.
- Koordinuje, sleduje a vyhodnocuje styky v oblasti výměnných zahraničních studijních pobytů, a to ve spolupráci s teritoriálními odbory a MŠMT.

⁵⁵ MZV ČR: Odbor veřejné diplomacie. [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/odbor_veřejne_diplomacie.html.

Příloha č. 3: Organizační struktura Českých center k 15. 2. 2014⁵⁶

⁵⁶ Organizační struktura Českých center. In: [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/15/14674/organizacni_struktura_cc_2014.pdf.

Příloha č. 4: Seznam Českých center – stav ke dni 31. 3. 2015⁵⁷

- Belgie - České centrum Brusel
- Bulharsko - České centrum Sofie
- Česká centra - ústředí
- Česká republika - České centrum Praha
- Francie - České centrum Paříž
- Itálie - České centrum Milán
- Izrael - České centrum Tel Aviv
- Japonsko - České centrum Tokio
- Jižní Korea - České centrum Soul
- Maďarsko - České centrum Budapešť
- Německo - České centrum Berlín
- Německo - České centrum Düsseldorf
- Německo - České centrum Mnichov
- Nizozemí - České centrum Haag
- Polsko - České centrum Varšava
- Rakousko - České centrum Vídeň
- Rumunsko - České centrum Bukurešť
- Rusko - České centrum Moskva
- Rusko - Český dům Moskva
- Slovensko - České centrum Bratislava
- Španělsko - České centrum Madrid
- Švédsko - České centrum Stockholm
- Ukrajina - České centrum Kyjev
- USA - České centrum New York
- Velká Británie - České centrum Londýn

⁵⁷ Zpracováno z: <http://www.czechcentres.cz/o-nas/sit-cc/>.

Příloha č. 5: Rozhovor s Ondřejem Černým, ředitel ČC Mnichov, 9. 4. 2015

- 1) Ve funkci ředitele ČC Mnichov jste již něco málo přes rok, jak byste zhodnotil svou práci?
→ „Práci si velmi užívám a jsem rád, že mohu využít svých zkušeností a kontaktů, které jsem načerpal na dosavadních zastávkách své profesní dráhy. Šíře mého pracovního záběru je velká – od údržbáře a stěhováka, přes účetního a dramaturga až po ředitelské reprezentativní povinnosti. To mi velice vyhovuje. Jen lituji, že zbývá málo času (a peněz) na proaktivní a koncepční programaci.“
- 2) Jak vnímáte činnost ČC? Chápete ho jako nástroj veřejné diplomacie, díky němuž můžete oslovit německou veřejnost?
→ „Ano, naše činnost je jednoznačně nástrojem veřejné diplomacie. A v celém Jižním Německu – vedle práce mnichovského generálního konzulátu a honorárních konzulátů ve Stuttgartu a Norimberku – nástroj nejvýznamnější.“
- 3) Před "ředitelováním" v ČC jste byl ředitelem Národního divadla. Jak se tyto dvě pozice od sebe liší? Co je na práci v ČC v porovnání s divadlem zajímavé/jiné/pozitivní? Zúročujete své předchozí zkušenosti na své pozici v centru?
→ „Na tuto otázku jsem už částečně odpověděl – ad 1). Dodávám: Práce ředitele ND byla především koncepční, řídicí a reprezentativní. Kdežto v Českém centru dělám i mnoho produkčních a provozních činností. Čemuž jsem velice rád.“
- 4) Při mé stáži v centru jsem si všimla, že velká část publika jsou především krajané oproti německé veřejnosti. Je Vaším cílem a snažíte se tento poměr změnit?
→ „Ano, snažíme se, aby každá akce, kterou u nás děláme, měla německého partnera, který přitáhne německé publikum. Ale může se to podařit jen zčásti. Krajaní prostě vnímají české centrum jako svou půdu a my jim v návštěvách určitě bránit nebudeme. Je ale jasné, že prioritou pro nás musí být akce mimo naše centrum.“
- 5) Snažíte se rozšířit své kontakty mezi mnichovskými institucemi? Jaký nástroj/cestu k tomu používáte?
→ „Myslím, že se nám postupně daří. Jde o to dělat dobré a kvalitní akce a získat dobré reference. A vše je samozřejmě o osobních kontaktech. Ty se nabalují jak sněhová koule – a s nimi i institucionální vazby.“
- 6) Vidíte nějaké zásadní rozdíly ve Vaší činnosti/programu v porovnání s předchozí ředitelkou, paní Jürgens?
→ „Jsem zastáncem kontinuity, a proto rád na činnost Z. Jürgens navazuji. Ostatně s ní intenzivně na poli české literatury spolupracujeme. Její záběr byl mnohdy možná hlubší, můj je zase o něco širší...“

Seznam použitých zdrojů

Dokumenty:

AUSWÄRTIGES AMT. *Bericht der Bundesregierung zur auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2012/2013*. Berlin, 2014, 121 s. Dostupné z: https://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/670488/publicationFile/189745/AKBP-Bericht_2012-2013.pdf.

ČESKÁ CENTRA. *Výroční zpráva Českých center 2012*. Praha: Česká centra. Dostupné z: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/11/10517/vyrocní_zprava_2012.pdf.

ČESKÁ CENTRA. *Výroční zpráva Českých center 2013*. Praha: Česká centra. Dostupné z: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/17/16659/cc_vz2013_web.pdf.

MK ČR, *Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013 – 2018*. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/koncepce-ucinnejsiho-pusobeni-ministerstva-kultury-ceske-republiky-ve-vztahu-k-zahranici-na-leta-2013---2018-191411/>.

MK ČR, *Vztah státu ke kultuře, kulturní politika evropských zemí: Aktualizace vybraných problémů*. Praha, 2004. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=60>.

MZV ČR, *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji*. Praha, 1997. Dostupné z: http://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne_vztahy/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html.

MZV ČR, odbor komunikační strategie. *Koncepce jednotné prezentace České republiky*. 2005 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf.

Smlouva o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německo. Praha, 1973. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=32777&nr=94~2F1974&rpp=15#local-content>.

Statut Českých center. Praha, 2014. Dostupné z: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/18/17329/2703942014_ucc_statut_cc.pdf.

UNESCO. *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. Mexico City, 1982. Dostupné z: http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf.

Zřizovací listina příspěvkové organizace Česká centra. Praha, 2014. Dostupné z: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/18/17330/2707402014_ucc_zrizovaci_listina_cc.pdf.

Rozhovory

Rozhovor s Ondřejem Černým, ředitel Českého centra Mnichov, 9. 4. 2015.
(Prostřednictvím e-mailové komunikace).

Knižní zdroje

AUER, Claudia a Alice SRUGIES. *Public Diplomacy in Germany*. Los Angeles: FIGUEROA PRESS, 2013, 51 s. ISBN 978-0-18-215868-3. Dostupné z: http://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/legacy/publications/perspectives/CPDPerspectives_Paper_5_2013_German.pdf.

BAUER, Franz a Ernst NITTNER. *Tisíc let česko-německých vztahů: data, jména a fakta k politickému, kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*. V Praze : Institut pro Středoevropskou kulturu a politiku, 1991, 231, [8] p. ofplates. ISBN 8085241080.

BENEŠ, Zdeněk a Václav KURAL. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2., opr. vyd. Praha: Gallery, 2002, 304 s. ISBN 80-86010-60-0.

Češi a Němci: dějiny - kultura - politika. Vyd. 2. Uspořádali: KOSCHMAL, Walter, NEKULA Marek, ROGALL Joachim. Praha: Paseka, 2002, 473 s. ISBN 80-718-5482-4.

DRULÁKOVÁ, Radka a Petr DRULÁK. *Tvorba a analýza zahraniční politiky: (teorie - praxe - dějiny)*. Vyd. 3. Praha: Oeconomica, 2011, 183 s. ISBN 978-80-245-1815-2.

HAHNOVÁ, Eva. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Češích, Němcích a českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014, 723 s. Historie (Academia). ISBN 978-802-0023-896.

LIZCOVÁ, Zuzana. *Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století*. 1. vyd. V Praze: Dokořán, 2012, 190 s. Teritoria, sv. 7. ISBN 9788087404133.

PÁNEK, Jaroslav. *Akademická encyklopedie českých dějin*. Vyd. 1, svazek Č /1. Praha: Historický ústav, 2011. 380 s. ISBN 978-80-7286-193-4.

PETERKOVÁ, Jana. *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 202 s. ISBN 978-80-7380-125-0.

RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 1999, 274 s. Fakta (Akcent). ISBN 8072680544.

TOMALOVÁ, Eliška. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. Vyd. 3. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008, 128 s. ISBN 978-80-86506-73-9.

VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny české zahraniční politiky*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2013, 535 s. ISBN 978-802-4519-456.

VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 493 s. ISBN 978-807-3803-32.

VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. 4. dopl. vyd. V Praze: Oeconomica, 2009, 131 s. ISBN 978-802-4515-014.

ŽEMLIČKA, Josef. *Čechové, Němci a stát Přemyslovců*. Vyd. 1. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, 68 s. Zájmové náklady. ISBN 80-042-5910-3.

Články:

JUNGBAUER, Radomír. *Druhy soudobé diplomacie* [online]. Ústav mezinárodních vztahů, 2011. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/druhy-soudobe-diplomacie>.

TOMALOVÁ, Eliška. Kulturní diplomacie v éře sítí, in: *Mezinárodní politika*, 05/2009.

Internet:

Auswärtiges Amt, Abteilung Kultur und Kommunikation [online]. 15. 5. 2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Abteilungen/KulturUndKommunikation_node.html.

Auswärtiges Amt, *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/KulturDialog/ZieleUndPartner/ZielePartner_node.html.

České centrum: Mnichov [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://munich.czechcentres.cz/cs/>.

Die lange Nacht der Musik [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.muenchner.de/musiknacht/>.

Goethe-Institut, *Zur Geschichte des Goethe-Instituts*. [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html>.

MZV ČR, *Na Ministerstvu zahraničních věcí vznikl Odbor veřejné diplomacie*. [online]. 10.2.2011 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2011/x2011_02_10_ministerstvo_zalozilo_odbor_veřejne_diplomacie.html.

MZV ČR, Odbor zahraniční prezentace. *Manuál vizuálního stylu pro prezentaci České republiky v zahraničí*. Praha, 2008. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/817712/BUBLINYmanual_CR_verze_1_2_06_2008.pdf.